
ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA
IN KATOL. AKADEMIČNEGA STAREŠINSTVA

ZORA IZHAJA VSAK
MESEC DVAJSETEGA
Z LEPOSLOVNO PRI-
LOGO TER STANE CE-
LOLETNO K 5.—, ZA
DIJAKE K 3.—

LETNIK XX. . . . ZVEZEK 7.
1913 ♦ LJUBLJANA ♦ 1914

— TISKA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI —

Vsebina:

	Stran
Vera — čuvstvo? (Fr. Zadložan)	185
Dr. Fr. W. Foerster. (Fr. Koblar)	188
Glasnik	192
Visokošolski vestnik	193
Srednješolski vestnik	199
Kulturna vprašanja	202
Starešinski vestnik	207

Leposlovna priloga.

Tovarišem srednješolcem! (Narte Velikonja)	211
Spomin. (Jože V.)	211
Kontrast. (Rado Vesnin)	211
Rendez-vous. (Julij Dravin)	212
Jaz. (Luce Dobravec)	215
Starec. (Jože V.)	215
V božji naravi. (Julij Dravin)	215
V spoznanju. (Jože V.)	216
Listnica uredništva	216
Listnica upravnništva	216
Književnost in umetnost. (Na ovitku.)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akad. društvo »Danica«, Dunaj, IX., Liechtensteinstr. 95/8. — Slovensko katol. akademično društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, IX., Liechtensteinstraße 95/8.

Uredništvo „Zore“: Vinko Tavčar, stud. phil.
Dunaj (Wien) XII. Murlingengasse 41 II/16.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici upravništvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Jože V. Rekel sem že zadnjič: fant bo! — Tako ponavljam še sedaj. Pa vendar opozoriti te moram, da sem bral Župančiča tudi jaz, zato pa zapazim takoj sličnosti. Tam nad njivami...

Tam nad njivami,
nad ozarami
spet škrjanček je zapel,
tankaj sred polja
razoranega
kmetič je zavriskal ves vesel.

Glej Župančič: Črez plan!

»Tam med njivami,
tam med brezami
zdaj se skriva mi etc.«

Jaz pa nimam njovice,
da bi jo oral,
jaz pa nimam njovice,
da pšeničko bi sejal,
in škrjančka drobnega
od nikoder ni,
da mi pesmico veselja
in življenja zažgoli.
Sam grem s svojo žalostjo
prek zelenih trat,
kakor bi ne slutil nič,
kakor bi ne čutil nič,
da je zunaj že pomlad...

Zimska prim. Župančič: Čaša opojnosti, naslova ne vem, ker nimam zbirke pri roki, pač pa se spominjam verzov; sličnost imajo podčrtani:

Hej, vranec leti in hrza veselo
prek belih ravnin
in kraguljčki cingljajo in zvončki zvonijo:
cin, cin, cin, cin.

In kakor metuljčki poredni iz srca
prešerne misli mi vstajajo
s snežinkami belimi v zraku se
igrajo in rajajo.

A vranec leti in hrza veselo
čez zasneženo polje
in kraguljčki cingljajo s srebrnimi glasi
mi pesem od židane volje — — —

Torej: skoraj prepisana. »Židana volja«, glej: Vseh živih dan.

Kmečka balada. Prav je, da si jo spesnil; jaz sem jo tudi in vsak med našimi vrstami jo je moral, drugače bi ne spoštoval tradicije. Moja je bila tiskana, drugim so jo tudi natisnili, zato bi bil greh, če bi tvoje ne. Ker je spredaj zaenkrat nočem, naj sledi pa zadaj: natisnjena bo vsekakor, brali jo bomo vseeno in vedeli bomo,

da spoštujemo tradicijo še vedno. Pesem ni slaba; vidi se, da so verzji precej dobri:

Tisto noč na sinka spet
je v samoti čakala.
»Kdaj se vrneš prek morja,
Kdaj bom zadnjikrat zaplakala?« —

(Neroden verz!)

Rahlo v okno je potrkalo — — Stara mati se zganila je —
»Prišel zdaj sem iz daljin, in od takrat ni več čakala,
mamica, ne bodi žalostna — tisto noč za sinkom je
tukaj je tvoj sin.« — — zadnjikrat zaplakala —

Aj, dekle!

Ti veseli, sladki pust!
Pa je davi šla devojka,
kakor solnci dve žarelo
je v očeh,
sama radost, sama sreča
zvonki smeh
iz prešernih rdečih ust...

Aj, dekle!
Pa zakaj so bile davi
tvoje žalostne oči
kakor dve umirajoči lučki,

aj, dekle,
tiste tvoje radostne oči?
Pa zakaj so tvoje blede ustne
trepetale
in bolesti trpke kletev
šepetale? — — —

Aj, dekle!
Morda pa, da ti je pust
žar oči ugrabil,
morda pa, da ti je on
zvonki smeh ukradel
tistih rožnordečih ust — — —

Je, pa ni: preveč besed je in nobene lepe figure. Jaz pravim: fant bo!

Savin Rusmir. Zadnjega cikla ne morem porabiti, vsa stvar se mi zdi precej okorna, brez vsake notranje moči.

Julij Dravin. Tvoja pesem ni za rabo. — Pravzaprav sem bil nanjo hud, pa naj bo. Tudi slike iz narave mi ne ugajajo popolnoma. Zadnjih dveh ne dam tiskati.

Tugomer. Stvarce bom milo sodil, zato jih ne bom priobčil. Ti se uči s tem, da čitaš, pa boš videl, da sam zagledaš svoje grehe. Čitaj naše slovenske, sezi pa tudi čez mejo po knjige; če ti ne bo koristilo, škodilo ti tudi ne bo!

Fr. Zadložan:

Vera — čuvstvo?

V novejšem času se je zopet začelo govoriti in razpravljati o religiji. Zdi se, da je že minila ona doba, ko izobraženec ni smel resno govoriti o religiji, ko je bila religija izobražencu le predmet sramotenja in zasmehovanja. Moderno človeštvo že spoznava, da v sirovem naturalizmu, v blatnem materializmu kljub vsemu napredku kulture ne bo našlo zaželjenega cilja, ampak da hoče človeški duh višjih, lepših, večnih idealov. Pregloboko je Stvarnik vklesal v človeško naravo svojo podobo, da bi jo mogla zabrisati tudi še tako nizkotna zmota in blodnja.

Religije torej si zopet želi moderni človek. A kakšne religije? Ne dogmatične, ne take, ki s trdnimi verskimi in moralnimi dogmami urejuje in veže delovanje uma in teženje volje. To bi bilo usužnjenje svobodne osebnosti človekove. Moderni človek si želi religije, ki bi brez stalnih dogem in zapovedi zadovoljila neutešljivo potrebo po višjem, neskončnem, v katerem edino more najti svojo srečo in blaženost.

Tu mu prideta na pomoč Kantov agnosticizem in subjektivizem. Agnosticizem (*a* in *γενώσκω* = ne — spoznati) odreka človeškemu razumu zmožnost, da bi mogel spoznati kaj nadčutnega, nematerialnega. Samo kar se vidi, sliši, tipa, spada v okvir umskega spoznavanja. Da dosledno po tem načelu človek ne more misliti, soditi, sklepati — kajti vsa ta dejanja razuma zahtevajo splošne pojme, ki so netvarni, ker še nikdar ni kdo videl splošnega drevesa, ki bi ne bilo ne bukev, ne smreka, ne lipa, ne hrast, sploh ne kako določeno drevo — da se s tem poniža človeka skoro do živali, ki tudi samo vidi, sliši, tipa, ni treba posebej dokazovati. Subjektivizem pa uči, da ne bivajo stvari zunaj nas neodvisno od našega spoznavanja, ampak da si človek sam, vsak po svoji naravi, tvori predstave zunanjega sveta; da torej ves zunanji svet, kakor ga gledamo in opazujemo, ne biva v resnici, ampak si ga le vsak človek po nekih vrojenih zakonih takega naredi. Človek si sam uravnava

svoje mišljenje, kakor je menil že stari Protagora: »*πάντων ἡμετέρον μέτρον ἀνθρώπου*« — človek je mera vseh stvari: vse kar biva zunaj nas, biva tako, kakor si človek predstavlja. Da je subjektivizem vsaj z ozirom na čutni, materialni svet popolnoma nevzdržljiv in naravnost smešen, izprevidi takoj vsak iz lastne izkušnje. Kako bi se po nauku subjektivizma prileglo stradajočemu dijaku, ki bi si predstavljal bogato obloženo mizo! Nevzdržljivost subjektivizma z ozirom na čutni svet so izprevideli subjektivisti sami, a uveljaviti ga izkušajo z ozirom na nadčutni svet, z ozirom na metafiziko in religijo. Vse nadčutno, zlasti pa vera, je le produkt človeka samega.

Načel agnosticizma in subjektivizma se drži moderni človek, ki išče religijo. Ker naš razum ne more poseči preko mej nadčutnega sveta, sledi, da pojmi in resnice o Bogu, duši, posmrtnosti ne morejo nastati po umskem spoznanju. A utajiti jih ne morejo, ker človeška narava preživo čuti potrebo po njih. Kaj torej? Pomagajo si s tem, da izvajajo religijo in nadnaravne resnice iz č u v s t v a. V temni globini človeške duše, v »podzavesti« — tako pravijo moderni filozofi — se javlja neka močna potreba, neka tesnoba in neutešljivo hrepenenje po neskončnem, po božjem. Ta notranja potreba vzbudi v srcu, vzprejemljivem za religijo, neko posebno čuvstvo. V tem čuvstvu stopi človek v zvezo z Bogom: to je v e r a, ki je začetek vsake religije.

Zaradi jasnosti v pojmih naj omenim razliko med vero in religijo. Po splošni, sholastični definiciji pomeni »vera« (Glaube) akt razuma, ki s pomočjo božje milosti pritrdi razodeti verski resnici ne zato, ker jo jasno spozna iz razlogov, ampak edino zaradi avtoritete Boga samega, ki je resnice razodel. »Religija« je pa obseg vseh resnic in dolžnosti, ki določujejo človekovo razmerje do Boga in urejujejo njegovo življenje. Slovenci rabimo za oba pojma izraz »vera«. Tako govorimo o veri kot čednosti, s katero pritrdimo avtoriteti božji, pa tudi o krščanski (katoliški, protestantski, pravoslavni) veri, o mohamedanski, o poganski veri. — Modernisti pa so z izvajanjem vere in religije iz čuvstva ta dva pojma spačili. Po njih nauku se pojem vere in pojem religije med seboj ne razlikujeta.

V verskem čuvstvu se Bog razodene človeku, človek d o - ž i v i notranje Boga. Iz tega razum razbere kakor iz kake slike predstave o Bogu in jih sestavi v razne verske resnice. Seveda se resničnost teh dogem z razumom ne da niti dokazati niti ovreči, razum sploh pri veri nima ničesar opraviti; vera ima svoj razlog le v čuvstvu, ki je od razuma popolnoma ločena zmožnost. Veren človek torej o Bogu, o življenju po smrti ničesar n e v e, t. j. ne spozna z gotovimi umskimi razlogi, da je Bog, kakšen je in zakaj je tak in ne drugačen, ampak le v e r u j e, t. j. globoko v srcu ima neko temno slutnjo, čuvstvo, hrepenenje po Bogu. Tako je rekel filozof F r. H. J a c o b i o sebi, da je

»popoln pogan z razumom, s srcem pa kristjan«. V tem zmislu pojmuje vero naše radikalno dijaštvo. Na prvem shodu narodno-radikalnega dijaštva v Trstu leta 1905. je govoril Mihajlo Rostohar: »Religija je pojav naše čuvstvujoče narave, ono čuvstvovanje, ki nastaja, ker se čutimo odvisne od neke višje prvotne sile, ki se ji približati, je naše neugasljivo hrepenenje« (Iz naroda za narod! Str. 26). K temu je dostavil P. Grošelj popolnoma po načelu agnosticizma: »V človeškem srcu leži vzrok in izvor vse religije, kdor jo ima shranjeno tamkaj, mu je ne vzame nikaka znanost, kdor je pa nima, jo bo iskal zaman po vsej prirodi.« (Istotam str. 40.)

Ta čuvstvena vera modernega človeka pa ni nič stalnega, ampak se izpreminja kakor moda. Vera je pač zato, da zadovolji potrebo človekovo po božjem. Ker pa ima vsak človek svojo individualno naravo, ker vsak posameznik, vsak stan, vsak narod, vsaka doba po svoje čuti potrebo po Bogu, se mora vera vsem tem okoliščinam prilagoditi. Človek sam si je po svoji potrebi ustvaril svojega boga, sam določil verske in moralne resnice, torej jih sme tudi sam izpreminjati, kadar se izpremeni njegovo čuvstvo, njegova dušna potreba. »Religije, kateri pripadam, nimam zato, ker je prava, kakor bi sicer kdo mislil, ampak je prava, ker jo imam jaz, in imam jo zato, ker in v kolikor odgovarja moji potrebi. — — — Bog je vedno in more le biti bog nekoga, njemu pomaga, zato je njegov bog.« (H. Spitta.) Moderni človek veruje v Boga zaradi sebe, ne zaradi Boga. »Drugi časi, druge težnje, drugi bogovi. Vnanji milje vpliva na dušo, človek pride v stik z drugo kulturo, in tem vplivom se prilagodi tudi duša s svojimi bogovi.« (Dr. A. Ušeničnik, »Čas« 1911, 438.) Centralno vprašanje religije ni več vprašanje o Bogu, ampak vprašanje o človeku. To antropocentrično stališče, ki se uveljavlja na tako mnogih poljih, je pričelo tudi v religiji triumfirati, namesto Boga postavljajo človeka za središče religije.¹

To je religija, kakršne si želi moderni človek, o kateri misli, da bo zadovoljila njegovo hrepenenje po Bogu.

¹ Prim. Dr. Franz Sawicki, Der Sinn des Lebens. Paderborn. Bonifatius-Druckerei 1913. K 4-20, vez. K 5-40. Knjiga je katoliška filozofija življenja in izkuša naslikati vprašanje o namenu človeškega življenja na zemlji v vsej njegovi resnosti in važnosti. Pisatelj izkuša to vprašanje tudi rešiti. Zato obdela in presodi vse važnejše dosedanje rešitve in dokaže njih zmoto, reši pa vprašanje po nauku sv. katoliške vere. Ker vladajo glede namena našega življenja ravno v moderni dobi hude zmote, zato omenjeno knjigo vsemu dijaštvu toplo priporočam.

Jasno je, da je ta čuvstvena vera modernega človeka naravnost nasprotna dogmatičnemu krščanstvu, ki zahteva, da se z razumom oklenemo določnih, stalnih in nezpremenljivih verskih resnic. Krščanstvo uči kot predpogoj vere, da se prej z razumom prepričamo o verodostojnosti resnic, katere moramo verovati. Kristjan si ne dela verskih resnic sam, ampak veruje to, kar Cerkev uči. A modernemu človeku zlasti mrzi ta vera pod varstvom Cerkve. Kdor bere moderne verske spise, lahko opazi, da se povsod odločno poudarja »religija« nasproti »Cerkvi«¹ Religija modernega človeka hoče biti svobodna, brez vsakega vpliva kake zunanje avtoritete. Če vera izhaja iz čuvstva, ki je pri vsakem posameznem drugačna, kako mi more kdo drugi ukazovati, kaj naj verujem. Vsak po svoje! Dobesedno po tem načelu bi moralo biti toliko različnih religij, kolikor je ljudi na svetu. In res nastajajo dandanes nove »religije« kakor gobe po dežju. Ena nasprotuje drugi, ena pobija drugo, vse pa so resnične, prave. Tako uči čuvstvena religija, religija brez vsake zunanje avtoritete! Katoliška vera pa, ki je vera razuma pod vodstvom nezmotljive Cerkve, že skoro dvatisoč let oznanja eno in isto, večno resnico, in jo bo oznanjala do konca sveta, ker razum, če enkrat najde resnico in jo dokaže kot gotovo in pravo, te resnice ne more več zavreči. Nove religije nastajajo in razpadajo, katoliška Cerkev pa stoji že skoro dvajset stoletij in bo stala, dokler bo stal svet.

(Konec prihodnjič.)

Fr. Koblar:

Dr. Fr. W. Foerster.

Dne 6. marca t.l. se je poslovil Foerster od dunajske univerze. Napovedano zadnje predavanje se radi prevelikega navala občinstva ni moglo vršiti niti v mali slavnostni dvorani, rektorat je naposled dovolil veliko slavnostno dvorano, ki je bila takoj napolnjena do zadnjega prostora.

Ginljiv je bil trenotek, ko je stopil moderni apostol krščanske etike za okrašeno rektorsko katedro, da se poslovil. Roke so ploskale pozdrav, srcem pa je bilo tesno. Dolgo odobravanje, nato velika tišina.

Kot človek je Foerster lep, popoln mož, fin do skrajnosti, na njem ni gube in praška, soliden je v govoru: samo poudari,

¹ Prim. Dr. Fr. Zach, Das religiöse Sehnen und Suchen unserer Zeit. S. 60. (Zbirka: Ideal und Leben, 2. Bd.)

a ne afektira. Če govori o sebi, le objektivno poroča in takrat ne dokazuje. Tupatam se tudi razvname, a nikoli ne ponuja, razžaliti ali vsaj neprijetno zadeti ne more niti najhujšega nasprotnika — v vsem je pedagog. Ima najlepša leta.

Njegova predavanja so bila več kakor navaden učni kolegij. Tam si spoznal tovariše, ki so ti bili znani samo po obrazu. Določil si njih politično ali vsaj svetovno naziranje. Dokaz: hodi k Foersterju. Poslušala ga je pretežna večina študentk, tretjino avditorija pa so tvorili dunajski kleriki in lajiki. Pri Foersterju je bila šola in ekshorta, vsak je dobil svoje. Čim bolj si ga poslušal, tem določneje si čutil, kako si polagoma premikal svoje stališče navzgor, do ideala človeka na nekem drugačnem, in vendar vedno strogo ortodoksnem univerzalnem stališču krščanstva. Tudi kadar je bil tuj tistemu, kar so v nas vzgojile manjše razmere, in je konsekvantna misel neusmiljeno zadela v spoznanje, si se v hipu začutil sicer nezmožnega javno izpeljati način misli, a sebe si zavezal s sklepom. Foerster zna v vsaki, tudi najmodernejši zabavi zaslediti pedagogično pot, misel, da moraš ohraniti v nji krščansko trdnega človeka. In če ti v eni sapi govori — magari, recimo o plesu — in citira stavek iz Razodetja, ga ne profanira nikoli, ker vemo, da frivolnosti ni zmožen.

Sklepno predavanje je vzbudilo precej pozornosti. Foerster je govoril o avstrijski in nemški kulturi. S sila idealnega stališča je primerjal Dunaj in nemška mesta, končno pa prišel na to, na kar je moral priti — indirektno na naš državni problem. Seveda ga je zgrabil spet pedagogično: odspodaj. Države ni nikoli imenoval, imel je pred sabo publiko, hotel jo je poučiti. Besede so pa bile odkrite, za Nemce, ki so sploh te vrste lekcijam nedostopni, so bile še malo premehke, nam so pa bile vseč, čeprav se nismo v vsem strinjali.

Nekaj odstavkov:

». . . Ko odhajam v Nemčijo, dobro vem, da se mi tam ne bo godilo bolje, temveč slabše, ker bom našel več nasprotovanja in manj naklonjenosti in umevanja, kakor sem ga našel tu. A ravno to je glavni vzrok, da grem. Sedanji položaj nemške kulture — in ravno v akademičnih krogih — je tak, da prav nikjer niso tako potrebni ljudje, ki imajo globoko versko prepričanje, kakor ravno na nemških univerzah . . . Poznam veliko moč duha, volje in srca svoje domovine, a duša je tam zdaj enostranska in vsa zapletena v tehnično civilizatorično energetiko . . . Izredni tehnični in gospodarski napredek, intenzivnost znanstvenega dela, entuziastično zanimanje tudi najširših

plastu za znanstvo in ona samozavest znanosti, avtoriteta parol, ki prihajajo z učenih mest, mogočno naraščajoče bogastvo — vse to je potisnilo globokejšo versko-nravno kulturo daleč v ozadje. Kjer so se prej zaupno dvigale roke k nebu, tam se danes pritisne na električen gumb. Vsi navedeni faktorji so rodili neko samozavestno elektrotehnično gotovost, ki je ravno nasprotna tistemu, kar je nekdanje veljalo za bistveno nemško in je bilo tudi temelj sedanji nemški kulturi . . .

Ločitev je tudi v Avstriji. A tu ne čuti duša tega v vsej svoji notranjosti. Čuvstva globoko ukoreninjene verske kulture so tu močnejša, ni jih mogoče tako hitro zatreti. Na Nemškem pa vsako razdvojenost takoj sistematizirajo. Samo na Nemškem je bil mogoč mislec, kakor je bil Nietzsche, samo na Nemškem je bilo mogoče začeti negacijo vsake višje vere s tako strastno teorijo, kakor so to storili ravno Haecklovi spisi: Čisto sistematiziran ateizem, poizkus, spraviti vse v eno samo suho formulo. Nemčija zalaga danes ves svet z »znanstveno utemeljeno« negacijo. In Monakovo je ravno glavno središče te samozavestne negacije. Vem, da gotovi krogi brusijo zame že nož. Tedaj razumete, da sem se kljub temu, da, ravno raditega odzval klicu od tam, nasprotno pa mi boste tudi verjeli, kako težko mi je, da grem od tu . . .

. . . Še z nekega drugega vidika bi izpopolnil svoje primerjanje. Večkrat sem čul: »Mi Avstrijci smo indolentni.« Vem, da zato, ker se v Nemčiji sedaj vse s tako silno naglico civilizira. A ne smemo pozabiti, koliko se pri toliki civilizatorični energetiki izgubi tistega, kar se ne da primerjati, pa tudi ne nadomestiti. Kakor hitro človek zastavi vse duševne moči za posveten smoter, postane površen, nima časa, nima več ljubezni do sočloveka, srce mu je polno le samega sebe in le svojih prizadevanj, polno nervozne nepotrpežljivosti nasproti vsem zaprekam, zlorabi bližnjega kot sredstvo za svoj namen in ne pozna več prave požrtvovalne ljubezni . . . Kar potrebujemo mi, je: Zastaviti moramo najvišje versko-nravne motive v kulturno delo, da morda človek, ki močno sega v življenje, kdaj ne podleže nizkim silam posvetnega boja. In ravno tu vidim jaz bodočnost za Avstrijo in avstrijsko mladino: Da bi kdaj tiste globoke versko-nravne sile avstrijske kulture obrodile svoj sad v družabnih sporih.

To veljaj pred vsem za nacionalni problem. Ravno tu sem opazil z največjim veseljem, da čutijo mnogi mladi možje vseh plemen globoko potrebo po novih parolah. Čutijo potrebo po višjem nravno-verskem stališču za narodnostne spore, ki jih nosijo v sebi. Naj izpregovorim odkrito besedo o

tem vprašanju. Nikakor pa ne mislim o teh problemih kozmopolitično. Narod je nenadomestljivo kulturno blago in nenadomestljiva kulturna sila. In gotovo je bila neobhodno potrebna ta faza, da so se srečale velike narodne individualnosti, se osredotočile v svojih lastnostih in odkrile svoje posebne kulturne misije. Toda vse to ni nič vredno, vse to se uniči samo in pokonča vse zbrane kulturne sile, ako te narodne individualnosti ne spoznajo, da mora priti nova faza, ki ustvari pravo kulturno skupnost med posameznimi plemeni. Kar pravi Goethe o samopašnežu: »er zehret heimlich auf seinen eigenen Wert in ungenügender Selbstsucht« — to velja tudi za narod, ki se vrti samo okoli samega sebe, tudi on nevidno ujeta samega sebe v nenasitni samoljubnosti. Vsako posamezno pleme ima nalogo, da s svojo posebnostjo in na lasten način povečuje in oživlja Krista — obenem pa razširja in vzgaja srce, vest in duha v ljubeznivem posnemanju tistega, kar izraža višje življenje nasprotnega plemena. Tak način ne privaja samo velikemu problemu novih moči, temveč dviga duše do prave univerzalnosti in razteznosti natranjega življenja. Eno največjih kulturnih problemov v tem zmislu je kulturno edinstvo slovanskega in germanskega plemena in vsak izmed nas bi moral storiti vse, da oživi to edinstvo. In tu naj izpregovorim odkrito besedo, najsi tudi izgubim morda za vedno vaše simpatije. Kot Nemeč govorim nemški mladini: Upam, da pride čas, ko boste vkljub vsej lojalnosti do svojega nemškega naroda vendar tu v Avstriji nehali peti »Die Wacht am Rhein«, pesem, ki je nastala v čisto drugem historičnem in kulturnem položaju, pesem, ki ni primeren izraz vaše lojalnosti, ki jo čutite do črno-žoltega plemena in njegove kulturne misije, pesem, ki slovanskim rasam sugerira misel, da jim stojite nasproti kakor sovražniki dedne posesti. Izberite si drugo pesem, radi mene »Bratje, v roko si sezimo«, vsekakor pa pesem, da se bratska roka izteza po rasah, ki so vam poslani od Previdnosti, da povečujete višjo skupnost . . . Najteže pa bodo dajali odgovor in krivi bodo najhujših grehov tisti, ki generalizirajo napake posameznikov na narodu . . .«

Napisal sem bil dolgo vrsto misli, pa jih skrčil, ker je tako bolje.

Politik bi bil stvar sigurno zasukal drugače. Foerster je pedagoško rekel: »Otroci — narodi, ne bodite taki, ne vprašajte, zakaj, ampak verjemite mi, etično je tako prav, Nemci, bodite previdnejši!« Foerster je imel pred sabo maso, lepo ji je govoril, a rešil je problem na napačnem koncu. Isto bi lahko govoril povsod drugod, a v s t r i j s k e g a narodnostnega

problema ni rešil, ker ga ni prijel od zgoraj — v upravi! Krščanska pravičnost bodi podlaga narodnostnemu vprašanju, treba je poudariti versko plat, to je lepo razvil že leto poprej naš dr. Ušeničnik v »Času« (1913, 55. ss.) z ozirom na balkanski problem. Mi rešitve tega vprašanja pričakujemo od države in oficielna Avstrija velja za katoliško velesilo.

Foerster je namignil na Nemško, »kjer ubija narod, oziroma država na nekulturen način s kladivom manjši narod (Poljake), kar se bo strahovito maščevalo, ker to je dejanje, ki ga bo dovolj mogla obsoditi le zgodovina bodočnosti,« pri nas pa ima država vse druge pogoje eksistence in avstrijski narodi nimajo samo človeške pravice obstanka in ohrane, temveč so ravno oni pravtako država.

Kulturna skupnost — to je za več stoletij prenegel ideal, ker mnogim nenemškim narodom se je treba boriti šele za obstanek. Pustimo neovirano narod, dajte mu vsega, kar mu gre po krščanski morali, in avstrijski kulturni problem je rešen za vedno, ker avstrijska kultura bo takrat največja, kadar bo rezultat sumandov posameznih samostojno uspevajočih narodov. Potem bo mogoče šele neškodljivo pronicanje kulturnih stopinj, vsestransko oplemenitovanje in dviganje. Takrat bo tudi poleg našega paragrafa 19. klavzula, ki prepoveduje vse Schulvereine, vse Družbe in Straže, ker narodne strasti ne bo več. Idealna sentimentalnost sicer, a realna vsaj toliko, da bo takrat država strogo varovala interese tudi najmanjših narodov. Danes pa se nam ne zdijo samo »Erbfeindi« po Foersterjevem, temveč jih faktično čutimo in jim z največjo silo branimo zadnje pravice.

Foersterjevega govora v celoti ni prinesel noben list, Reichspošta je hotela biti objektivna, menda je Foerster sam zahteval, da pregleda poročilo, a najodkritejših besedi le ni zapisala. In vendar smo krščansko-socialni, še bolj pa seveda nacionalni!

Glasnik

»Danica« in z njo bratska društva »Hrvatska«, »Lipa«, »Polonia« in »Slov. Liga K. A.« so se preselila v novo stanovanje **IX., Liechtensteinstraße 95/8**, kamor se naj naslavljajo vse pošiljatve.

Tovarišem srednješolcem! V bratskem društvu »Dan« v Pragi se je konstituiral pod vodstvom tovariša Bratina odsek, ki poda kolikor mogoče natančne in zanesljive podatke o praškem šolstvu in tamošnjem študiju. Tovarišem abiturientom je drage volje vedno na razpolago. Tovariša, ki daje pojasnila o počitnicah, naznani

pozneje v »Zori«, oziroma v naših časnikih. Tovariši! Korajžo in ne bojte se pogledati čez domači prag in nemški plot!

»Danica« si je izvolila za 40letni tečaj sledeči odbor: predsednik med. vet. Ivan Žgur; podpredsednik phil. Josip Ovsenek; tajnik med. Franc Uršič; blagajnik kult. teh. Josip Porenta; prvi knjižničar phil. Konrad Theuerschuh; drugi knjižničar med. vet. Vekoslav Rigler; gospodar med. Zdravko Fister; zapisnikar phil. Ladislav Mlakar; arhivar kult. teh. Josip Rustja; revizorji: phil. Ernest Aljančič; phil. Silvester Kranjec; med. Joško Kos.

»Zarja« si je izvolila za 28letni tečaj sledeči odbor: predsednik med. Ivan Drobnič; podpredsednik med. Ivo Pirc; tajnik iur. Ignacij Širca; blagajnik med. Ivan Oblak; knjižničar med. Tine Meršolj; gospodar iur. Rajko Lederhas; odbor. nam. med. Stanko Velkavrh.

»Dan« si je izvolil za 9letni tečaj sledeči odbor: predsednik phil. Joško Copič; podpredsednik in blagajnik iur. Fran Bratina; tajnik iur. Heri Hirschman; gospodar in knjižničar iur. Franc Zmazek; revizorja: iur. Janko Koser in iur. Josip Dular.

Visokošolski vestnik

Tržaški dogodki so zopet razkrili vso mizerijo avstrijskega srednjega in visokega šolstva, ki uživa že skoro evropski sloves; kajti nikjer ni šolstvo v tako tesni in pogubni zvezi z dnevno politiko — bolje rečeno: političnim mešetarjenjem — kot pri nas. Pokazali so, na kako trhli podlagi narodnih krivic in političnih kupčij je zgrajena stavba našega šolstva in kako iluzoren je tisti izrek o pravici, ki ga s tako različnimi čuvstvi občudujemo včasih na dunajskem Heldenplatzu.

Podrobnosti smo čitali lahko v dnevnikih, zato jih ne bom opisoval. Izkušal bom le podati nekak pregled teh dogodkov in odmevov, ki so jih izzvali, ter par misli, ki se opazovalcu pri tem porajajo. »Das erregende Moment« je nastopil, kot znano, dne 3. marca v avli tržaške Revoltelle. Gruči hrvaških akademikov so italijanski kolegi prepovedali govoriti hrvaški in jih, ko se seveda tej prepovedi niso vdalí, vrgli s surovo silo iz avle. Kljub posredovanju ravnateljstva, ki je izkušalo zadevo poravnati na tihem, so jo Lahí zanesli v javnost. Lažnivi in tendenčni članki »Piccola« so prisilili slovanske slušatelje, da so se obrnili na poslance in javnost. Vsled ponovnih nasilstev laških dijakov so se predavanja do 9. sistirala. Prvi, ki so ga vzbudili tržaški dogodki, ni bil ta ali oni v domovini, ampak dunajsko jugoslovansko dijaštvo, ki se je zavedlo važnosti trenutka in priredilo dne 12. marca pri Leithnerju v lepi slogi impozanten protesten shod. Tu se je ostro ožigosalo postopanje vlade, ki je stavila ravno takrat v zbornici italijansko fakulteto na dnevni red in poudarilo, da je ta v dvojezičnem Trstu nemogoča, kar so jasno pokazali tudi največjemu optimistu ti dogodki na Revoltelli. Ponovile so se dalje v resolucijah naše stare zahteve po slovenskem vseučilišču in reciprociteti zagrebškega. Drugi dan je priredilo jugoslovansko dijaštvo demonstracijski spredod z univerze pred parlament, kjer je deputacija izročila resolucije¹ shoda jugoslovanskim poslancem. Enako je deputacija

¹ Besedilo glej v naslednjem članku.

obvestila rektorja o namenu naše manifestacije; izjavil je, da ji ne bo delal zaprek, da odobrava zahtevo reciprocitete zagrebskega vseučilišča in želi jugoslovanskemu dijaštvu v tem oziru uspeha. Demonstracije so se ponovile naslednji dan, 13. marca, najlepše je pa uspela zadnja, v soboto dne 14. marca, ko smo v lepem številu zasedli rampo in v zmislu obljube, dane rektorju, ob 11. uri v impozantnem sprevodu odšli pred »Zvonimirov« lokal, kjer smo se po petju naših narodnih himen razšli; Lahji se celo dopoldne niti pokazati niso upali.

V Trstu se je izvršil medtem dne 13. marca že nov napad na naše dijake na Revoltelli; to in dunajski zgled sta povzročila naslednje dni celo vrsto protestnih shodov, med drugim na Sušaku in v Zagrebu; v Pragi je jugoslovansko dijaštvo izrecno zahtevalo slovensko univerzo v Trst. V nedeljo, dne 15. marca, se je vršil tudi protestni shod »jugoslov. omladine« v Brnu, ki se ni omejil na lepo doneče resolucije, temveč nabral tudi 100 K za slovansko šolstvo v Trstu. Tem klavernejši vtis pa napravijo jugoslovanski svobodomiselci v Gradcu, ki so istega dne na shodu, ki je bil skupno s kat. dijaštvom sklican, katero je imelo tudi zastopnika v predsedstvu, napadli kat. dijaštvo kot »anacionalan elemenat«, govorili namesto o Revoltelli o Rimu in klerikalizmu, ki je baje uničil Slovenijo, in sramotili dr. Kreka — vse po načelu: »Narodni dolžnosti se klanjajo vse druge!« Zato je graško jugoslovansko katoliško dijaštvo priredilo naslednji dan lasten shod, na katerem je protestiralo proti laškim nasiljem in vladnim krivicam, a tudi proti žalitvam od strani lastnih »svobodomiselnih« rojakov. — Predavanja na Revoltelli so bila medtem dne 15. marca vnovič sistirana, napadi laškega moba na ulici na mirne slovanske pasante so nadaljevali »kulturno« delo laških študentov in provzročili velik protestni shod v Trstu samem, ki so mu sledile demonstracije na ulici, in dne 19. marca drugi shod dunajskega dijaštva »Zum wilden Mann«.

S tem bi bila vrsta zunanjih dogodkov končana; nastopil je mir; najbrž le mir pred viharjem. Z odgodenjem državnega zbora je kljub vsem kupčijam Lahov z Nemci pahnjena tudi italijanska fakulteta za mnogo stopinj nazaj, oddaljila se je zopet uresničenju. Toda čujejo se glasovi o nje ustanovitvi s § 14., zato se ne dajmo zapeljati in ostanimo na straži. Priznati moramo, da smo bili na to vprašanje že precej pozabili, o nekdanj nedotakljivem junktimu med slovensko in italijansko visoko šolo se ni že dolgo več slišalo; v tem oziru so tržaški dogodki bili nekako potrebni, da so vzdramili nas in vso našo javnost iz onega mrtvila in nas zopet opozorili na eno naših najvažnejših vprašanj. Želeti je le, da bi sledilo protestnim shodom in demonstracijam tudi globlje teoretično delo, saj smo si — roko na srce! — kljub vsem decidiranim resolucijam sami najmanj na jasnem, kaj in kako naj bo z našo visoko šolo. Niti za »kam« nismo edini, praško dijaštvo se nekako dosledno zavzema za Trst, drugi, se mi zdi, se pa temu vprašanju bolj izogibljejo in ne kaže, da bi bili vsi — tudi v naših vrstah — tako intransigentni glede Ljubljane.

Se na nekaj bi rad opozoril zlasti naše mlajše tovariše, ki jih je ravno zadnje čase napravila narodna navdušenost in lepe besede o jugoslovanstvu večkrat preoptimistične, da so upali in pričakovali skupnega dela, tudi na širšem polju, z našimi nasprotniki. Tem tovarišem, mislim, da graški shod dovolj energično jemlje iluzijo in jim

dokazuje, da so njih nade prazne, dokler bo ostalo jugoslovansko svobodnemiselstvo na nivôju, ki ga je pokazal nastop v Gradcu ali pa nekaj mesecev prej na shodu podporniške akcije na Dunaju. Nauk: povsod in predvsem smo navezani le nase in zato ne pričaujmo podpore od nikoder, ampak delajmo sami!

Po protestnem zborovanju. Dogodki na Revoltelli so zopet prisilili dunajsko jugoslov. dijaštvo, da je zavzelo svoje stališče napram laški fakulteti. Ker so Jugoslovani uvideli, da ostane vsa akcija polovična in neplodna, ako nima vodstva, se je ustanovil provizoričen jugoslov. vseučiliški komite. Ta je sklenil, da se demonstracije zaenkrat ustavijo, a vsako izzivanje Lahov se zavrne, če ne gre drugače, tudi s palicami. Zanimivo je, da so bili za to većinoma Slovenci, dočim so Hrvati in Srbi zagovarjali nadaljnji boj, zanimivo, a po vsem razumljivo, saj so bili pri demonstracijah udeleženi većinoma Hrvati in Srbi, Slovenci pa v tako pičlem številu, da se je zdelo, da gre za neko hrvaško-srbsko stvar. Čulo se je, da se je neko slovensko društvo — ki pa hoče biti najbolj slovensko — proti koncu sploh abstiniralo. Tudi ne vem, če je zadostno opravičilo, če kdo reče: Zame ni taka reč. Marsikaj ni, da bi človek z veseljem naredil, a dolžnost je dolžnost in disciplina disciplina. So pa tudi, ki mislijo, da se odlikujejo, če prezirajo take prireditve; za to je treba imeti precejšnjo količino puhle ošabnosti in — skrite strahopetnosti. Pa pustimo te postranske stvari, ki pa le niso popolnoma postranske, in ozrimo se na stališče, ki smo je zavzeli. Na protestnem zborovanju so se sprejele resolucije:

1. Jugoslovansko dijaštvo na Dunaju, zbrano dne 11. marca na shodu, protestira najodločneje proti brutalnemu nasilju italijanskih dijakov trgovske visoke šole Revoltella v Trstu. Jugoslovanskim slušateljem izraža svoje najtoplejše simpatije, jim zagotavlja popolno solidarnost in jih poziva, naj vztrajajo v boju za svoje pravice.

2. Pozivlja vlado, da z vsemi sredstvi prepreči ponovitev takih in podobnih izgrediv in zasigura Jugoslovanom nemoten študij na tej visoki šoli.

3. Pozivlja odločujoče činitelje, da store vse potrebne korake, da se Revoltella v doglednem času podržavi in izpremeni v vsem jugoslovanskim narodnostim dostopno visoko šolo trgovskega in gospodarskega značaja.

4. Opozarja vlado in avstrijsko javnost na te dogodke, ki so nov dokaz, da bi bila italijanska univerza v Trstu edino le torišče italijanske šovinistične provokacije in da je zato Trst za ital. univerzo najnepripravnejše mesto.

5. Pozivlja jugoslovanske poslance, da z vsemi sredstvi preprečijo ustanovitev italijanskega vseučilišča v Trstu, ki je najvažnejša točka avstrijskega jugoslovanskega ozemlja v naravnem in socialnem oziru.

6. Pozivlja jugoslovanske poslance, da preprečijo tudi vsako enostransko rešitev italijanskega vseučiliškega vprašanja, dokler vlada ne izpolni upravičenih vseučiliških in drugih šolskih zahtev avstrijskih Jugoslovancev.

7. Zahteva, da se nemudoma izvede reciprociteta zagrebškega vseučilišča.

Na resolucijah se vidi in na celem zborovanju se je videlo, da je le protestno zborovanje, ker razen reciprocitete ni nobene pozitivne zahteve. Razpravljalo se je, ali je to kulturno ali ni, kar pa se mi je zdelo nepotrebno, ker, ko gre za biti ali ne biti, nam je kultura postranska stvar. Vprašanje je drugo: ali je za nas boljše, da samo poudarjamo, kaj ne smejo dobiti Lahi in ne, kaj naj mi dobimo in kako naj zahtevamo. Neko uradno stališče moramo dobiti, na katerem bi stali vsi in složno in enoglasno zahtevali; o tem se je treba

tudi razgovoriti. Seveda je dvomljivo, če bi prišli tedaj do zaključkov, če pa nismo, moramo to storiti v bodočnosti, a ne v »dogledni«, temveč prav kmalu. Naše vseučiliško vprašanje je zamotano kot le kaj, a še bolj kot vprašanje samo so zamotana mnenja o njem. Medtem ko govore nekateri še o Ljubljani, se ta ali oni že odreka slovenskemu vseučilišču in se zadovoljuje z zagrebškim; nemu je važnejše, da ga Slovenci dobe, drugemu, da ga Lahí ne dobe itd. V tej stvari se bo treba zediniti, najprej samim med sabo, potem celokupnemu dijaštvu — če je mogoče, seveda; Gradec se ni izkazal v slogi in strpnosti. — Še nekaj: Ali je rešitev slovenskega vseučiliškega vprašanja res tako težka? Vsaj kar se tiče reciprocitete? Meni je težko verjeti, da nam zavida avstrijska vlada ta košček kulturnega kruha. Saj smo že večkrat čuli — in zakaj ne bi verjeli? — da je krivda v Zagrebu, da so nam Nemci prej pripravljene ugoditi kot naši bratje v banovini. Ali je res edina naloga koalicije, služiti Srbiji, njeni dinastiji in njeni ošabnosti, ali ima morda tuptatam male obveznosti proti Slovencem, kakor je na primer ta, da prisili hrvaško vlado, da odgovori avstrijski glede reciprocitete. Kobal.

Dunajska podporniška akcija in »Omladina«. »Zora« se s poročilom o zadnjem shodu celokupnega dunajskega dijaštva, ki je razbil O. V. P. O., ni pečala tako resno. Obširneje so poročali dnevnik in nastop liberalnih tovarišev se je vsaj meni zdel bolj komičen kakor cela zadeva tragična. V dopolnitev bi bilo treba dostaviti le še to, da so radikalci vsepovprek obsojali nastop Savanov in raznih sorodnih apendikov ter se sploh hoteli nasproti nam obnašati kolikor mogoče prikupljivo. Tega ne utaji nihče! A glejte odkritost Omladinašev! Dva članka je posvetil anonimni avtor podporniški akciji, pa iz obeh sili sovraštvo do »klerikalcev«. Gospodje radikalci, oglejte si Vašo čast! Kdo je nas povabil k sodelovanju? Vi, ker ste vedeli, da brez nas v domovini ni mogoče začeti širše akcije! Kdo je moral velikrat kazati lepše lice, kakor je govorilo srce, govoril o plašču pozabljivosti celo takrat, ko so mu »klerikalci« že presedali? Z eno nogo je stal v Sloveniji, prisegal pa je vedno na »Omladino«. In zdaj si upa »Omladina« pisati tako neresnično poročilo, radikalcev ni sram po dogodkih pri Leithnerju z ozirom na nastop tovariša divjaka Švajgerja napisati besed, da »ljudje, ki pripadajo najbolj koruptni stranki na svetu, katere pripadniki v imenu božjem onečašajo histerične ženske in se še s tem ponašajo, bi morali molčati kot grob, kadar se govori o tem kočljivem predmetu« (moralí) — tako zadnja »Omladina«. Ni jih sram, da viteško naprtijo meni casus belli, češ da sem privlekel na dan moralno kvalifikacijo, dočim so material prinesli Savani, in kakor so radikalci v splošnem ogorčenju pozneje zatrjevali, da so Savani že dan poprej napravili isti načrt, po katerem so res zažgali hišo neodkrite sloge. Človek bi pričakoval, da se tako vesten in resnicoljuben poročevalec podpiše — dokler se to ne zgodi, ostane madež neresnicoljubnosti na struji, ki jo zastopa »Omladina«, upam pa, da bodo tisti radikalci, ki so se po shodu tako razvneli, protestirali proti neobjektivnemu poročilu. Tolaži samo zopet prizkušeno reklo: Ako laže koza, ne laže rog. Kaj čudno so si morali tudi radikalci predstavljati naše sodelovanje pri O. V. P. O. v domovini. Na kaj so vse mislili! »Da je bila dolžnost klerikalnih dijakov na tisočglavem katoliškem shodu v Ljubljani nabrati kakšne stotake

za podporna društva, ker je shod združeval popolnoma ves klerikalni aparat in so ga dijaki otvorili, bili kot reditelji, voditelji itd. ves čas na nogah; pokazali bi s tem najlepše resnično voljo za skupno stvar.« (Omladina.) Dasi na drugi strani istotam beremo, da »je bilo jasno, da so hoteli imeti klerikalci mirno, složno delo«, se vendar ni moč načuditi naivnim Omladinašem, ki bi bili najbrž najrajši videli, da bi bili mi na Kongresnem trgu po naših najslovesnejših trenutkih napravili zanje velikansk narodno-klerikalni ofer (kajti klerikalni aparat je danes slovenski narod!), med streljanjem topov z ljubljanskega grada bi bila pristopila k narodnemu žrtveniku predvsem vladiki dr. Jeglič in dr. Mahnič! Radikalna čast, kje si, da ti »nekulturni« katoliški shod ni preogaben, da bi nabiral za slovensko dijaštvo, ki šteje po vašem med 800 visokošolci 200 klerikalcev. So profane sicer take besede, pa človek je težko resen in prej seže po termometru, da bi postregel razgretemu tovarišu, kakor pa verjel kaj takega. — Pa vendar, to je črno na belem! Gospodje radikalci in slavno napredno dijaštvo sploh, ali veste, kako so napredni inteligenti kazali katoliško-narodnim prosilcem vrata, ko so beračili za skupno stvar? Da bi se bilo sorazmerno na vseh krajih toliko delalo, kakor je delala katoliško-narodna struja, pa bi bil uspeh tudi drug! Frapirati res hočete, pa ste nas napravili nasproti sebi za popolne brezverce, verjamemo samo še številkam, in če se srečamo na poti, snamemo konvencionalno klobuk in si zopet pokrijemo glavo, ko odide mimo — človek. Pozdravljeni vsi, ki smo se sešli v Schwarzschanerhofu, ločili pri Leithnerju — spoznali pa šele v zadnji Omladini.

Fr. Koblar.

Razmere na dunajski živinozdravniški visoki šoli. Zadnja leta se čujejo vedne pritožbe, ki osvetljujejo razmere, ki vladajo na tej šoli. Služateljstvo je prisiljeno prijeti za najostrejša sredstva, če hoče doseči le drobtinico za izboljšanje nezdravih razmer. Dočim vidimo, da ima država dovolj sredstev tudi za nepotrebne reči, nima pa sredstev za znanstvene zavode. Vse avstrijske visoke šole imajo tako majhne vsakoletne dotacije, da komaj životarijo. Zato se pri nas znanstvo ne more tako razvijati kot v Nemčiji, kjer imajo profesorji na razpolago moderne institute in jim daje država tudi denarnih sredstev. A pri nas je treba prosjačiti, preden se dobi par kron. Mislim, da je med vsemi avstrijskimi visokimi šolami na najslabšem živinozdravniška visoka šola na Dunaju. Vzrok je uprava. Kajti vsak se začudi, ko čuje, da ima glavno besedo vojno ministrstvo. Vojno ministrstvo in visoka šola sta po mojem mnenju dva pojma, ki si nasprotujeta. Profesorji, ki bi naj bili svobodni v učenju, so vojaški uradniki, ki so seveda prisegli pokorščino in disciplino. Poučevati morajo vojaške kovače v raznih disciplinah, dasi neradi. Rektor, najvišja glava na vsaki visoki šoli, nima nobene odločilne besede, ker mora vsako važnejšo odredbo vidirati vojaško oko. Proforski zbor, ki bi naj imel pravice senata na univerzah, nima prostih rok, ker je vezan na vse strani. Poslopje je last vojnega ministrstva; isto lahko odpove akademična tla, kadarkoli hoče. Akademična tla so visoki šoli samo posojena (leihweise wurde der akad. Boden der Hochschule zuerkannt, se je slišalo v zadnjem času). Poslopje visoke šole je tako, da je človeka sram stopiti v to hišo. Vojno ministrstvo ima lepe nove vojašnice, a za visoko šolo nima denarja. Učilnice v

tej šoli so premajhne, brez vsake ventilacije, temne, neudobne in nezdrave. Šola je komaj zadoščala pred desetimi leti, ko je bilo samo 80 slušateljev, nikakor pa ne more zadoščati sedaj, ko je že 1000 slušateljev. Inštituti so seveda istotako premajhni in tako slabo in nezadostno opremljeni, da se je čuditi, da morejo profesorji kolikor toliko povoljno vršiti svojo službo. Značilno za visoko šolo je tudi dejstvo, da je na šoli vojašnica. Okoli 200 vojakov stanuje v nji, in to ne morda v posebnem poslopju, ampak poleg učilnic in nad njimi. Vojaki motijo predavanje z ropotanjem in šumom. Ob 12. uri gredo dijaki iz učilnic, a med njimi se gnetejo vojaki, ki hite s skodelico v roki po kosilo. Vojaki so tudi čuvaji na klinikah. Na šoli je od leta 1908. tečaj za vojaške podkovske mojstre. Takrat že je dijaštvo protestiralo proti temu, da bi se tak tečaj vršil na visoki šoli. Čudno se sliši, četudi živimo večalimanj v demokratičnih časih, da sedi v istih klopeh in posluša istega profesorja vojak, ki nima predizobrazbe, in dijak, ki ima maturo. Značaj visoke šole se na ta način profanira. Dijaštvo je že davno čutilo vse te nedostatke in zahtevalo remedure, a vse prošnje so bile zaman. Zato je seglo po ostrejših sredstvih. Začetkom marca se je dijaštvo odločilo izvojevati svoje zahteve. Najprvo so izkušali onemogočiti tečaje za vojaške podkovske mojstre s tem, da so motili predavanja. To se je ponavljalo par dni; rektor zapre avlo in zabrani vsak dostop. Vojaki poslušajo predavanja, dijakom je zabranjeno. Sili so se vdala vrata, slušatelji so bili v avli, odkoder jih je pa izgnalo vojaštvo z nasajenimi bajoneti. Akademiknih tal ni bilo več. Soldateska je postala pokroviteljica visoke šole. Dijaštvo je pa dan za dnevom mirno demonstriralo po mestu in pred šolo za svoje upravičene zahteve. Vsa javnost je bila na strani dijaštva. Sleherni je obsojal dogodke, povzročene vsled vojaške komande. Samo policija se je ovekovečila, ker je brez povoda rabila orožje in več dijakov nevarno ranila. Demonstracije so se prekinile, ker je bil zimski semester na odredbo vojnega ministrstva predčasno zaključen; odpovedali so se vsi izpiti, testure se dobe v letnem semestru. Dijaki so prišli na počitnice, ker bi bile nadaljnje demonstracije brez-pomembne. Po Veliki noči je pričakovati nadaljevanje štrajka, če prizadete oblasti v celoti ne ugođe dijaštvu.

Obisk živinozdravniške visoke šole na Dunaju. V zimskem tečaju 1913./1914. je bilo v štirih letnikih 957 slušateljev, izvzemši rigorozante. V zadnjih desetih letih se je število več kot podeseterilo. Primerjava obiska raznih živinozdravniških visokih šol v zimskem tečaju 1911./1912. da sledeči rezultat: Dunaj 861, Charkow 500, Kopenhagen 480, Monakovo 403, Berolin 381, Hannover 348, Madrid 345, Toronto (Kanada) 258, Draždane 237, Budapešta 211, Lvov 210, Lyon 160, London 150, Toulouse 150, Neapel 130, Stockholm 100, Turin 90, Bukarešt 63, Milan 36, New York 17. Dunajska živinozdravniška visoka šola stoji glede števila slušateljev na prvem mestu med vsemi drugimi. (Minerva, Jahrbuch der gelehrten Welt 1913.)

Zveza katoliških nemških dijaških društev (Der Kartellverband der kath. deutschen Studentenverbindungen), ki združuje akademična društva Nemčije, Avstrije in Švice, je štela koncem minulega šolskega leta 12.366 članov, od teh 4206 akademikov in 7680 starejšin. V Zvezi je včlanjenih 80 društev, ki nosijo društvene znake: trakove in čepico (Nemci imajo namreč tudi akademična društva,

ki ne nastopajo v svojih barvah in niso včlanjena v Zvezi). Od 80 društev jih obstoja 19 v Avstriji (10 na Dunaju), od 7680 starejšin je 1026 Avstrijcev in od teh 490 na Nižje-Avstrijskem. Zveza je bila ustanovljena že leta 1856.; samo od leta 1904. se je število društev in število članov podvojilo. Zveza izdaja svoje glasilo »Akademija«.

»Jugoslavija« se imenuje skupno društvo vseh jugoslovanskih akademikov v Pragi. Hrvati in Srbi zelo delujejo na to, da bi razpustili vsa sedaj obstoječa akad. društva Jugoslovancev in se vsi vpisali v »Jugoslavijo«; obe praški slovenski svobodomiselni društvi »Adrija« in »Ilirija« ter hrvaška svobodomiselna društva so že storila ta korak. Praška občina jim je že dala na razpolago prostore, začasno na »Malostranském naměstí«, obljubila jim pa boljše.

Srednješolski vestnik

† Ivan Žula.

(Priatelju in tovarišu v spomin. I. S.)

S solzami orošena je gomila —
žalujka varh Ti, cvetje Ti dehti,
in slavec Ti uspravanko žgoli...

Meško.

V najlepši dobi si nam usahnil. Ti nedolžna cvetlica, kras in ponos naših vrst. Pasti si moral kot žrtev škrlatice, mlad in poln idealov. Tiho je pristopila k Tebi koščena žena in Ti ugasnila dne 19. sušca ob 11. ponoči kot mariborskemu četrtošolcu svetlo luč življenja. Ivan, umrl si, a Tvoj duh živi med nami.

Ivan Žula! Neizbriso in nepozabljeno nam je Tvoje ime, Tvoj spomin nam je blagoslovljen! Čeravno si bil še mlad, star še komaj 17 let, vendar povsod si se izredno odlikoval. Tvoja krepka in čila postava, vedro in jasno lice, sploh vse nam je bilo izraz Tvoje plemenite in čiste duše, katera je imela vse najboljše čednosti. Rad si se veselil v krogu svojih tovarišev, se z njimi zabaval in radoval. Tvoj nastop je bil povsod energičen in odločen. Nikakšnega hinavstva in nlinjenja nisi poznal. Z veliko nadarjenostjo si vedno združeval neumorno pridnost; bil si vedno odličen dijak, veselje profesorjev in predstojnikov. Ivan, velik zgled si v izpolnjevanju stanovskih dolžnosti, katerih nisi nikoli zanemarjal. Bil si odločen katoliško-narodni dijak, kakšnega polovičarstva nisi poznal. Tvoje srce je gorelo za narod, katerega si neizrečeno ljubil, bil si zvest sin domovine, v katere naročju sedaj sladko in mirno počivaš. Rad si daroval za narodne namene, imel naročene in tudi podpiral katoliške liste.

Ivan! Tebe ni več med nami, veseliš se pri Njem, katerega si čez vse ljubil — a Tvoj duh bo ostal vedno in nas vodil kot kažipot skozi življenje. Tvojega groba ne krasijo cvetlice, krasijo Te pa Tvoja dela, in ta, Ivan, Ti nikoli ne uvenejo. Počivaj v miru, zgleden mladenci, in Tvoja duša naj prepeva večne psalme božje ljubezni po nebeških livadah. Ivan, bil mož si mlad — a cel.

Maribor. Letos obhajajo Mariborčani petindvajsetletnico, odkar so se na državni gimnaziji otvorile slovenske vzporednice. Če bi se

nam delila pravica, bi sedaj ne praznovali petindvajsetletnice, ampak morda stoletnico. Pozno je prišla avstrijska vlada do spoznanja, da so Slovenci narod, ki tudi potrebuje negovanja in kulture za svoj obstoj. Nismo hvaležni vladi, da nam je dala, kar je bila prisiljena, ker predobro vemo, da pri tem ni odločevala pravičnost, ampak pritisk razmer. Kljub temu se smemo tega jubileja s ponosom spominjati, saj dokumentira našo energijo in vztrajnost, ki smo jo morali pokazati, preden smo dobili slovenske vzporednice. V tistih časih je bila ta pridobitev za nas največjega pomena. Ta jubilej naj nas podžiga, da mi tudi sedaj zahtevamo z isto odločnostjo in vztrajnostjo narodnih pravic. In vlada se bo morala vdati, ne morda pravicoljubnosti, ampak naši nadležnosti. Slovenske vzporednice na mariborski gimnaziji imajo to velikansko zaslugo, da so vzgojile množico slovenskih inteligentov, ki danes pridno delujejo za slovenski narod na Štajerskem. Ko bi ne bilo slovenskih vzporednic, Bog ve, ali bi mogli danes gledati na naše uspehe na Štajerskem. Morda bi se Štajerski podobno godilo kot Koroški. Priznati se mora, da je izšlo iz mariborske gimnazije precej pridnih in nadarjenih ljudi, ki posvečajo svoje moči v dobro slovenskega naroda. Na gimnaziji so slovenski dijaki z lahkoto tekmovali z Nemci. Pri prvi maturi slovenskih vzporedničarjev leta 1897. je od 41 maturantov napravilo 13 Slovencev in samo 2 Nemca maturo z odliko. To častno razmerje je ostalo večalimanj celih 25 let. Enega dejstva pa ne moremo zamolčati. V 4. razredu je prosti predmet iz štajerske zgodovine. Tekom 20 let so dobivali prvo darilo Slovenci, zadnjih 5 let se daje to darilo dosledno Nemcem. Zdi se skoraj, da je postalo nemogoče, da bi slovenski dijak dobil pri izpitu to odlikovanje. Nepravilno se ceni znanje slovenskega in nemškega dijaka. Radi tega nočejo slovenski dijaki več obiskovati tega predmeta. Vsekakor bi bilo umestno, da se naši dijaki pobrinejo in pridejo s svojo pridnostjo do stare odlike. Dolžnost slovenskih dijakov je, da pokažejo vselej in povsod, da niti najmanj ne zaostajajo za Nemci. V prihodnjih 25 letih naj se pokaže, da smo Slovenci narod, ki lahko v vsakem oziru tekmuje z Nemci, če so mu dani isti pogoji.

I. Ž.

Dijaški štrajk ljubljanskih srednješolcev dne 18. marca povodom petstoletnice zadnjega ustoličenja koroškega vojvode v slovenskem jeziku je povzročil mnogo hrupa v naši metropoli. Ostra je bila polemika o vprašanju, kdo ji zakrivil te dogodke. Zadeva je v glavnem končana in ni nevarnosti, da bi s tem člankom razburili mladino, zato tudi z mirnim srcem lahko pogledamo stvari do dna. — Vsi narodi, ki kaj dajo na svoje ime in svoj ponos, proslavljajo važne dogodke iz svoje zgodovine. Celo narodne praznike prirejajo v spomin slavnih činov, potrudijo se, da kolikor mogoče slovesno obhajajo take jubileje, na katere zidajo svoj narodni ponos in svojo prihodnost. V prvi vrsti pa mora biti mladina pričujoča pri narodnih slavnostih, kajti zavedajo se, da je ona najbolj dovzetna za vse, kar dokazuje slavno preteklost in da si ona najhitreje začrta narodne ideale v dušo. K a k o r s i v z g o j i j o m l a d i n o, t a k b o n a r o d, t o d o b r o vedo, zato je nikdar ne ignorirajo v takih trenutkih. Če kdo, smo mi Slovenci v prvi vrsti dolžni mladini vzbuditi narodni ponos, dati ji idealov. Nimamo na izbiranje slavnih dogodkov v naši zgodovini, a tembolj bi morali porabiti to, kar povzdiguje naše ime v preteklosti,

da bi vsaj nekoliko razgnali ono malodušnost in s to zvezano oboževanje vsega tujega s slovenske zemlje. Zavedajmo se tudi, da rodi spomin na slavno zgodovino entuziazem, a ta zopet ustvarja zgodovino. Gotovo zasluži zadnje ustoličenje v slovenskem jeziku, da bi je kar najslavesneje proslavili tudi v slovenskih šolah. Saj je to vendar dan v naši narodni zgodovini, na katerega smo lahko ponosni, dogodek, ki priča o naši narodni samostojnosti v Korotanu. Kako je bilo vendar mogoče, da smo videli namesto lepe slavnosti po ljubljanskih ulicah nezadovoljno dijaštvo in cele kope policije? Mnogo časa pred tem žalostnim pojavom se je že pisalo o nameravanih prireditvah ob priliki 500letnice, kako, da se na merodajnih mestih niso spomnili našega dijaštva, saj so morali vedeti, da bi bila proslava tako pomembnega dne brez mladine nepopolna iz vzroka, ki smo ga že omenili. Praznovali smo po »slovenskih« zavodih »Schillerfeier«, nekje celo v kapeli, slavili Hoferja na slovenski gimnaziji v nemškem jeziku, slavili še marsikaj, — a da bi smela proslaviti najizrazitejši dan iz slovenske zgodovine, tega slovenska mladina ni vredna. Povsod moramo ministrirati, ako bi pa sami radi primerno proslavili dogodke, na katere smo ponosni mi, tedaj ne smemo, in celo tam, kjer sami odločujemo, smo polni obzirov na desno in levo, da bi ne užalili kakega nemškega kanclista. V teh razmerah iščimo glavni vzrok štrajka! Zaničujemo vsakega, ki bi poizkušal izrabljati nepokvarjeni narodni čut naše mladine v politične svrhe. Ako se je to res zgodilo, kako je bilo mogoče, da je uspel njih namen? Odgovor ni težak. Gotovo ste že videli otroka, ki se je sicer bal berača, a ko je bil lačen, je vendar vzel kos kruha od njega. Tudi naša mladina po srednjih šolah strada kruha, ki ni manj potreben kot telesni, namreč kruha, ki zadosti narodnostnemu čuvstvu. A veselo je to, da še zahteva te hrane. Dajte mladini tega kruha, potem vam ne bo uhajala preko ojnic paragrafov in legitimnega reda, tudi zapeljivcem mladine na tem polju ne bo zorela pšenica. S tega stališča presojo dijaški štrajk dne 18. marca, dogodki naslednjih dni so pa le žalosten odmev prvega dne, kjer je odločevala pri nekaterih bojazen pred kaznijo, pri drugih zlasti solidarnost s tovariši. Dijaštvo se ni dosti vprašalo, kdo je prinesel idejo, oprijelo se je v zavesti, da je treba proslaviti petstoletnico, in v nezadovoljnosti, ker je upravičeno mislilo, da se hoče ta zgodovinski dogodek v srednjih šolah popolnoma ignorirati. Na posledice seveda tudi ni mislilo. Dasi obsojamo tak štrajk sam na sebi, ker ne rodi sadov, toda dobro ga razumevamo in ne obsojamo dijaštva samega. Imelo je lep, plemenit nagib, in v tem momentu je treba iskati vzroka, zakaj so bili solidarni tudi oni, ki niso bili za ta nepravilni način proslave. Neopravičljivo je, da niso šolske oblasti o pravem času izposlovale dovoljenja za primerno slavnost. Ako bi se ne ugodilo, bi bilo pač brez primere, saj je vendar bilo ustoličenje avstrijska institucija, Ljubljana, zlasti Koroško je tudi še na avstrijskih tleh. Navadno praznujemo spomin na dan dogodka, in tudi v tem slučaju bi bil najbolj primeren dan 500letnice 18. marec, zlasti ker gotovo ni bilo tehtnega vzroka za preložitvev. Tudi v drugih slučajih je bil tak usus. Ako je pa bila prošnja res že vložena na deželni šolski svet, dobro, zakaj se ni obvestilo o tem dijakov nekaj dni pred usodnim dnevom, saj je moral vsakdo, ki bliže pozna dijaštvo, čutiti, da postaja vedno bolj

nervozno, ker tik pred važnim dogodkom ne ve še ničesar o proslavi, le nekateri profesorji so namignili, da bi se spodobil prost dan. Čudno bi tudi bilo, da ne bi vodstva posameznih zavodov ničesar zvedela o gibanju, ko je prišla vest celo v uredništvo »Slovenca« vsaj dva dni pred štrajkom. Ako se je to zgodilo, je jasno, da bi morali dijaštvu pojasniti, zlasti ako je bila prošnja na merodajnem mestu že vložena. Tako bi ravnali predstojniki, ki so obenem tudi pedagogi, ter tako obdržali dijaštvo na pravi poti in obvarovali nesreče. Tudi oni slovenski pedagogi, katerim niso mar slovenski dijaki, ampak samo dijaki njihovega zavoda, morda uvidijo, da bi bil ta čin najboljši. Dijaštvo bi čisto gotovo opustilo nameravani štrajk ter počakalo na pravilno šolsko proslavo, in teh neprijetnih, žalostnih dogodkov ob spominu na našo preteklost ne bi bilo. Tudi policiji bi ne bilo treba preganjati mladine po ulicah, kar moramo strogo obsojati, saj se je ves čas zadržala mirno in dostojno. — Ako dotični, ki bodo sodili dijaštvo radi štrajka, uvažujejo vse navedene momente, ne v zadnji vrsti psihološki moment, smo prepričani, da kazni ne more biti stroga. Če se motimo in bodo denarne žrtve znašale res nekaj tisočakov narodnega premoženja, se bomo spomnili resnice: Ostri in strogi sodniki smo Slovenci, kadar se pregreše naši lastni otroci v narodnostnih zadevah zoper paragrafe. Tu ne poznamo ozirov. Hladno se odločimo za žrtve, »katere bosta nosila domovina in slovenstvo«.

Srednješolska letna poročila. V 5.—6. številki letošnje Stud. Hlídke je prav pameten nasvet glede srednješolskih letnih poročil. Kakor znano, je v vsakem programu poleg šolskih poročil tudi večja ali manjša znanstvena razprava, ki gotovo zahteva mnogokrat dosti dela in katera je menda v prvi vrsti namenjena dijaštvu. Vprašati se pa moramo, ali te razprave v letnih poročilih dosežejo svoj namen, ali jih dijaštvo tudi res čita. Mislim, da z mirno vestjo trdim, da bi lahko one dijake, ki preberejo te razprave, na prste seštel, no, in to je tudi umljivo, ker jih ne razumejo. In take razprave zapadejo navadno večni pozabljivosti. Zato nasvetuje Stud. Hlídka, naj bi se v letna poročila dajali taki članki, od katerih bi dijaki res nekaj imeli, katere naj bi vsaj dijaki višjih razredov dobro razumeli. I. P.

Še to! Kakor poročajo novine, misli vojaška uprava vpeljati na srednjih šolah predavanja. Častniki bodo predavali učencem najvišjih dveh razredov o fabrikaciji orožja, o dolžnostih vojakov, o brambni dolžnosti, sanitetni službi itd. Dvomimo, da bi bilo to neobhodno potrebno. V treh letih vojak vse te dolžnosti dodobra prouči in je vsak pripravljalni tečaj za vojaško službo nepotreben. Sicer si pa dovoljuje vojaška uprava že take reči, ki prav nič ne spadajo v njeno področje. Ukazovati hoče tudi srednješolskim zavodom: »Nanznanjamo, da pridejo častniki predavat . . .«

Kulturna vprašanja

Vera in filozofija.

Schutz- und Trutzwaffen im Kampfe gegen Unglauben und Irrglauben. P. Peter Nilkes S. J. Drei Teile à 75 h. Butzon & Bercker, Kevelaer. — Naši nasprotniki se prizadevajo na vse mogoče

načine in kjerkoli morejo, da bi katoliško vero osmešili in verne katoličane osramotili. Če pride katoličan v gostilni ali na potovanju slučajno v družbo verskih mlačnežev ali brezvercev, kmalu napeljejo pogovor na verske stvari in te obsujejo z ugovori in očitani proti veri in Cerkvi. In če človek v takih slučajih ni dobro oborožen, je večkrat nevarno, da bi utegnilo trpeti njegovo doslej trdno versko prepričanje, ali pa pride večalimanj v zadrego, ker jim ne zna primerno odgovoriti. Za take prilike je namenjeno Nilkesovo delo. Ne obsega obširnih razprav, v katerih bi postavljene teze vsestransko dokazoval, ampak delo Nilkesovo je nekak katalog, nekak leksikon ugovorov in očitani nasprotnikov, katere pisatelj kratko in jedrnato zavrača. Nek poseben, Nilkesu lasten način zavračanja dela čitanje zanimivo in prikupljivo, in človek se mora včasih odkrito nasmehnuti ironiji, s katero pisatelj odgovarja nasprotnikom. V prvem zvezku zavrača ugovore o religiji sploh, o Bogu in svetu, o človeku in njega postanku. — Drugi zvezek brani razodetje božje, verske skrivnosti in čudeže, verodostojnost evangeljskih poročil, božanstvo Kristusovo in božji izvor krščanstva. — Tretji zvezek pa odgovarja na napade na Cerkev, papeža in duhovnike, na zakramente, na posmrtno življenje in na češčenje svetnikov. Obsega torej v kratkem vso katoliško dogmatiko. — Ker je delo primeroma po nizki ceni, naj bi si je nabavil in preštudiral vsak katoliški dijak.

F. R.

Nekaj o svetovnih naziranjih. »Jaz sem Gospod, tvoj Bog. — Ne imej tujih bogov poleg mene. Ne moli in ne časti jih; zakaj, jaz sem Gospod, tvoj Bog, močan, goreč . . .« (Ex. 20, 2—3, 5.) To je postava, mogočna in neovrgljiva, ki jo je Bog zapisal v našo naravo, in katero je na Sinaju med bliskom in gromom prvo izrekel. Zato je človek nikdar ne more trajno utajiti. Morda se mu res posreči, da za nekaj let potlači s krepko voljo klic svoje narave, a trajno ga ne more. Ob neštetihih prilikah, celo takrat, kadar mu je najbolj neljubo, zadoni v njem glasen odmev postave Gospodove: »Jaz sem Gospod, tvoj Bog!« Če se pa posluži mišljenja, ki je podeljeno med vsemi zemeljskimi stvarmi samo njemu, če odkritosrčno išče resnice, mora priti do trdnega prepričanja, da je samo Gospod njegov Bog. Starim Grkom ne moremo odrekati globokega mišljenja. A kakšen je bil rezultat njihovega preudarjanja? Pod središčem svoje znanosti, pod Areopagom v Atenah so postavili oltar neznane mu Bogu. Ali niso imeli že poln Olimp? Saj so že vsako stvar, vsak pojav v svojem mišljenju in življenju izrazili in izlili v mitičnih božanstvih. Da, mitični čut k umetnosti nagnjenega grškega naroda je porodil vse grške bogove. Le »neznani Bog« je bil produkt miselcev, ki so v spoznavanju svoje narave, v spoznavanju samega sebe prodrli tako globoko, da so mogli na dnu, pod mnogimi drugimi bogatimi napisi razbrati tudi prvotni napis: »Jaz sem Gospod, tvoj Bog. Ne imej tujih bogov poleg mene!« Tega neznanega Boga jim je prišel oznanjat sv. Pavel. Poslušali so ga. Ko jim je pa začel govoriti o vstajenju mrtvih, so se nekateri smejali, nekateri so rekli, da ga bodo drugič poslušali, nekateri so se mu pa pridružili in verjeli. In danes? Areopagov, trdijo, da je na stotine; na desetisoče ljudi zahteva zase filozofski naslov; napredovali smo neizmerno, sploh postali smo od pete do temena kulturni. In kakšen je rezultat našega napredka? Popolnoma z resnimi obrazi in s ponosom ponavljajo dannadan celo izza visokih katedrov, da ni Boga.

Svetovje so baje razložili brez Boga in so si ustvarili svetovno naziranje brez Boga. Ali ima moderni znanstvenik, moderni filozof drugačno naravo kot jo je imel klasični? Ne. Narava se ni izpremenila, le namen in značaj sta drugačna. Klasični Grk je filozofiral zaradi resnice same in je postavil oltar neznanemu Bogu. Moderni človek pa »filozofira« zaradi sebe in svoje čutnosti in podira oltarje »znanega Boga«, namesto da bi se zamislil in javno pripoznal Boga, ki ga mora v svojem svetovnem naziranju priznavati bolj ali manj izrazito že indirektno, in bi z močno voljo ukrotil tiste strasti, ki imajo po Luciferju povzeto devizo: »Non serviam«. Ker ravno ta »non serviam«, ne bom služil, je eden glavnih vzrokov, da imamo med modernim človeštvom toliko svetovnih naziranj, izmed katerih se jih mnogo krčevito drži ateizma. Ne bom služil! Tudi prevzetnost je modernemu človeku vzrastla že toliko čez glavo, da jo le težko premeri. Kaj pa je pravzaprav svetovno naziranje? Mnogim je samo fraza, s katero operirajo, da bi imponirali. Spominjam se sošolca, radikalca, ki je že v tretji mnogo govoril o svetovnem naziranju, a sem se prepričal, da niti tik pred maturo ni vedel, kaj je pravzaprav svetovno naziranje, in mislim, da še danes ne ve. A to v današnjem kulturnem času ni nič nenavadnega. Kdo se bo ubijal z definicijami! Saj tudi mnogi »priznani filozofi« proglase kako drobtinico resnice za svetovno naziranje, ker ne vedo, da je »pravo in v najbolj plemenitem zmislu besede enotno svetovno naziranje — tisto, ki nas vodi k spoznanju eksistence in prave narave zadnjega vzroka bivanja, s katerim zadovolji naše najbolj bistvene, umske, moralne in religiozne potrebe, ki vtisne našemu celemu življenju enotno, jasno začrtano smer in je tako dvigne k večnim, neomajljivim idealom.«¹ In rad bi vedel, koliko odstotkov onih, ki govore o svetovnem naziranju, bi znalo tudi povedati, kaj je svetovno naziranje. Prepričan sem, da smo prišli že tako daleč, da je mnogim svetovno naziranje in ateizem eno in isto. In tudi to lahko opazujemo, da moderni človek z neko posebno slastjo, dá, naravnost z nekakim užitkom »učeno govori« in je vesel, če more vsaj poslušati razgovor o problemih, čeprav o vsem čisto nič ne razume. Včasih ljudje menda niso imeli take sle do filozofije, pa so več filozofirali. Še v preteklem stoletju so se o svetovnem naziranju, če izvzamemo par malenkostnih izjem, prerekali in menili samo filozofi. V današnjih dneh pa nastopa že vsak učenjak s »svojim« svetovnim naziranjem. V isti brošuri beremo razpravo o kemikalijah in svetovnem naziranju, o nervoznosti in svetovnem naziranju, o histeriji in svetovnem naziranju itd. Seveda, pri tem izkuša vsak doseči rekord glede originalnosti in modernosti. Če je njegovo svetovno naziranje tudi resnično, je postranska stvar. Da, tisti, ki si izmislijo navadnemu in naravnemu mišljenju najbolj nasprotujoče svetovno naziranje, veljajo še celo za najbolj globoke mislece. Kratko rečeno, beseda lastno svetovno naziranje je postala ideal vsakega izobraženca. Zato jih pa tudi imamo toliko, dasi je jasno, da more samo eno biti pravo. To živahno moderno gibanje pa na drugi strani

¹ Klimke, Die Hauptprobleme der Weltanschauung 49, Sammlung Kösel 1911.

dokazuje samo prastaro resnico, da se človek ne more zadovoljiti trajno s tem ali onim drobcem resnice. »In če bi tudi skozi več generacij šel upognjen k zemlji, če bi opiral svoj pogled samo na vidno in čutno materijo; prejalislej se mora zavedati, da je tak položaj nenaraven.« (Klimke, o. c. 6.) Zastopniki kateregakoli svetovnega naziranja bi morali priznati, če bi se ne pustili zapeljevati človeškim čuvstvom, željam in strastem, ampak bi resno preudarili s svojim zdravim razumom, da niso, ne morejo in sploh ne bodo nikdar mogli v človeški naravi zabrisati prve zapovedi božje: »Jaz sem Gospod, tvoj Bog! Ne imej tujih bogov poleg mene!«

Narodna obramba.

Kako poživiti podružnice Sl. St.? Kako torej odpomoči splošni stagnaciji, splošnemu nezanimanju za narodno-obrambno delo? Odpravimo vzroke! Vzbudimo narodno zavest potom predavanj. Predočimo našemu ljudstvu našo zgodovino, orišimo mu slavne dogodke, ko je slovenski narod izkazal svojo moč, povejmo ljudstvu, da smo imeli svoje vladarje, ki so morali govoriti slovenski in vladati po volji naroda, da smo že imeli razmeroma več pravic, kot jih imamo danes. Vsak Slovenec se mora zavedati, da ima naš narod pravico do obstoja, da mu ne sme nihče izpodbijati pogojev, ki so potrebni za narodov obstoj in razvoj. Sl. Straža naj bi oskrbela novih skioptičnih slik iz naše zgodovine in sedanosti. Nujno rabimo za predavanja s skioptikonom slik obmejnih krajev, obmejnih zanimivosti in zaslužnih mož. V skioptičnih slikah naj se predstavi sedanji položaj našega naroda. Taka predavanja so bolj zanimiva in imajo veliko privlačno silo. Sicer je pa splošno znano, da si vsak ohrani v spominu veliko laže sliko in sploh vidne zaznave kot pa kopico govornjenih besed. Dijaštvo naj se tej nalogi posveti z vso vnemo. Najpripravnjše so božične in velikonočne počitnice. Doba velikih počitnic je za predavanja nepriljučna in naj se v tem času ne prirejajo predavanja, pač pa veselice v korist Sl. Straži. Eno tako predavanje naj bi se vršilo vsaj na vsakoletnem občnem zboru, ko se zbere precej članov. Za predavanja naj se uporablja tvarina, zbrana v zanimivi in za vsakega zavednega Slovenca važni knjigi: »Aus dem Wilajet Kärnten«. Tam je snovi za ducate predavanj. Narodno zavest naj bi vzbujal in širil »Narodno-obrambni Vestnik«, ki bi moral izhajati mesečno. V njem naj bi dobili mesto članki o narodovem življenju: šolstvo, sodstvo, gospodarstvo, narodna politika i. t. d., sploh vse, kar ima pomen za obstoj našega naroda. V »Vestniku« bi se zrcalilo delo Slov. Straže in njenih podružnic. Tekmovanje med posameznimi podružnicami bi se tu pokazalo in dajalo ognja še drugim, ki se ne ganejo. Urednik bi se moral samo temu posvetiti. Zdi se mi, da bi bil za ta posel najbolj pripraven kak profesor. Izključeno se mi seveda zdi, da bi dijak urejeval »Vestnik«. Sklep lanskega sestanka, naj dijaštvo prevzame urejevanje tega lista, se mi zdi naravnost smešen. Saj imamo vendar drugih ljudi dovolj, ki so bolj sposobni in imajo tudi dovolj časa na razpolago. Naši akademiki in bogoslovci so dolžni sodelovati in pomagati, a da bi se jim naložilo to odgovorno mesto, ni nobene potrebe. Dobro urejevanj »Vestnik«, ki bi se prilagal brezplačno le časopisom, ki gredo v ob-

mejne kraje, bi bil najboljši agitator in navduševalec. V odbor podružnic naj se izvolijo samo osebe, ki hočejo tudi delati. Častnih mest ni pri podružnicah. Nikogar naj se ne sili v odbor. Mladih moči ne odklanjati. Odbor imej redne mesečne seje, kajti ravno redne seje največ pripomorejo do dela. Kako naj odbor skrbi za dohodke? Določiti se mora gotov čas, kdaj se plača članarina; blagajnik mora biti človek precej namazanega jezika in neboječ; če treba, naj pobira članarino od hiše do hiše. Vsako leto bi se morala prirediti vsaj ena veselica, in sicer na način, ki donaja največ dohodkov. To je krajevno različno. Določila naj bi se ena nedelja v letu, ko se pobira narodni davek od hiše do hiše. Treba bi bilo tako razglasiti, da zvedo vse družine. Pri pobiranju naj bi sodelovale najuglednejše osebe v vasi. To bodi častno delo. Tako delajo Nemci. Dijaštvo bodi prvo, ki se posveti temu morda nekoliko sitnemu delu. Vsaka podružnica, oziroma odbor mora paziti na to, da se rabi izključno narodno blago, prisiliti se mora trgovce, da imajo vedno v zalogi blago, ki se prodaja v narodne namene. Občni zbor se mora vršiti vsako leto. Takrat naj se ne poroča samo o delovanju podružnice, ampak tudi o delovanju centrale. Ljudje morajo izvedeti, kam in kako se porabi njihov denar. Podružnice Sl. Straže naj delajo sporazumno z drugimi društvi, zlasti glede javnih prireditev. Vsa naša društva v isti občini morajo sporazumno napraviti načrt za prireditve v celem letu. Podružnicam naj se prepusti najugodnejši čas, saj si druga društva lahko preskrbe gmotna sredstva na druge načine. Dijaštvo, ki ima še malce idealizma in narodnega navdušenja v sebi, je poklicano, da stopi v prve vrste narodnih borilcev. Narodno zavest buditi in prispevke zbirati, to bodi delo dijaka v počitnicah. Temu delu odtegniti se, bi se reklo, sebi zategniti vrv okrog vratu. In tega vendar nočemo. Zato vsi na delo za narodno obrambo!

Iv. Žgur.

Iveri.

Masaryk na Dunaju. Dne 19. svečana t. l. je priredila dunajska Soziologische Gesellschaft na univerzi javno predavanje. Topot je prišel Masaryk in govoril o Dostojevskem. Pravijo, da je bilo predavanje v prvotni obliki prepovedano, češ, da je preveč slovanofilsko, pa publiko so tvorili kljub temu večinoma dunajski Čehi in slovansko dijaštvo. Tendenca predavanja je bila, vso pozitivno vero, ki jo Dostojevski v svojih romanih pripelje do zmage, v njem samem ravno radi te velike afirmacije odkriti kot popolno brezvestnost. Skratka, dokazati, da je bil Dostojevski ateist. Pri Masaryku občuduje človek ibsensko doslednost na napačnih premisah. Skrajno nesimpatična osebnost vpliva s čudnim fanatizmom, ki ga bolj čutiš na sebi kakor vidiš na njem, končen vpliv je disharmonija. Zapomnil sem si predvsem: »Mi vsi, ki smo imeli vero, vemo, da je ne bomo dobili nazaj.« Masaryk je drugačen kot masarykovci, ki so mu vzeli formo, pa so hoteli biti Zeni. Danes pa Kiklopi mečejo skale vanj, ker oče nebeščan in veleslovan ga je z laško fakulteto res polomil.

Fr. K.

Poglavje o celovski frajli.

Dejstvo je, da je moč srbskega orožja izredno dvignila narodno zavest tudi v Slovencih in Hrvatih, zlasti pri mladini, ki ne premišlja dolgo in ki se odloči takoj, v trenutku, za vsak morebiti še tako pogrešen korak. Ta mladina vidi le solnce in svetlobo, sence zanjo ni; ne vpraša n. pr., kako bi se Slovincem kot narodu in posamezniku godilo v sponah in ograjah orientalskega, versko fanatičnega srbstva. Vidi svobodo in takoj misli, da mu je treba samo poseči po nji.

Pojavi oživiljenega nacionalizma, ki bi jih lahko primerjali onim izza dobe slovenskih taborov, so že tu. Naj spomnim le na zadnji srednješolski štrajk in na gibanje, ki hoče združiti vso jugoslovansko visokošolsko mladino v enotne skupine. Vide Jugoslavijo v Pragi!

Ob tej močno naraščajoči narodnostni misli se čuti pritisk in tlačenje od strani Nemcev v še večji meri. In pri tem postaja vsakomur jasno, da se pri vprašanju narodnosti gre navadno za ljubi kruh. Ali Nemci morebiti silijo na jug do morja zaradi nesebičnega širjenja nemške kulture? Ali so železniški uradniki na Koroškem propagatorji nemštva iz čistega, nesebičnega idealizma? Ali je ona nemška frajla na celovškem kolodvoru morebiti vestalka-čuvarica neizprijene nemške kulture, ko se roga slovenskemu potniku? Ne, ne gre za nemško kulturo, gre le za vsakdanji kruh!

Ta boj za existenco pa bojuje zlasti meščan, obrtnik, delavec, ki ima mnogo nepreskrbljenih sinov, godnih za državno ali sploh javno, na mesec plačano službo. V pojavih nemškega nacionalizma je zistem na celi črti, zistem za vsakdanji kruh. In dočim Nемец potom tega zistema na stroške drugih narodnosti preskrbi svoj naraščaj, se mora Slovenec seliti v Ameriko. Prizori pa, kakršni se odigravajo na celovškem kolodvoru, bliskoma razsvetljujejo zistem: tu imamo kruha mi, za vas ni prostora! In čim više pogledamo, tembolj je očito, da imajo prostora le za Nemce, ki drže drug drugega.

Narodnostni boj je v naših razmerah v veliki meri tudi socialni boj. In posledica tega socialnega boja je naraščujoča nezadovoljnost. Kdo pa bo zameril mlademu fantu, ki želi doprinesiti velika dela, da ni zadovoljen s prihodnostjo, ki se mu obeta: literat revež, muzik berač, uradnik filister z ozkim delokrogom, obrtnik hlapec kapitala, trgovec kramar, kmet človek, ki mu kaže Amerika.

Nezadovoljnost pa rodi nezaupanje, nezaupanje do cerkvene in državne avtoritete in do lastnih rojakov-veljakov. Ko pa je izpodkopana avtoriteta, je revolucija blizu, tudi verska! Siti ljudje ne delajo revolucije!

Ako hočemo torej ohraniti vero, najvišjo dobrino, moramo v narodnostnem boju zavzeti odločno stališče. Sicer bode ljudstvo in

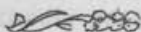
v še večjem številu izobraženstvo začelo simpatizirati z razmerami in ustanovami, kakor vladajo drugod.

Ko bi pa prišlo tako daleč, tedaj bi pa seveda odzvonilo ne le katoliški stvari, ampak tudi nositeljem katoliške misli, vsem onim, ki so poklicani, da branijo ljudstvo in mu dajo kruha in vsem onim, ki načelujejo narodu. Ko bi bilo toliko daleč, ne bi bilo več časa vpraševati, kaj bo koristilo in kaj ne. Človeku, ki nima izgubiti ničesar, je pa prav malo do življenja. In kar velja o posamezniku, velja tudi za narod:

Narod, ki nima ničesar izgubiti, ne blaga, ne zemlje, ne vere, ne kulture, bo sposoben za vse!

Naši politiki naj torej vpoštevajo, da narodnostni boj pri nas ni le meglena fraza, ampak ima socialni in verski pomen. Kdor bi pa tega ne hotel priznati, je v naših dneh doigral! Zgodovina in dejstva bodo šla preko njega.

B. R.

Onkraj Apeninov.

(Spomini.)

(Dalje.)

Mario ni bil zgovoren oni večer. Dal mi je svoje prepisane Leonove poezije s pripombo, naj jih prečitam doma, če se mi ljubi. Ne-koč, precej tednov pozneje, se mi je res zljubilo. Večkrat sem prečital nekatere, znal sem jih že skoraj na pamet. A pozabil sem vse, v svojem zapisniku sem našel še nekaj kitic s čudnim napisom: »Fiorretti di poesia vaticana«.

Leon pričakuje smrt in poje tako:

Splende per l'ultima volta . . . ravigesi il sole nell'ombra
pallida e muore . . . già è nera la notte su te,
nera, o Leone . . . le vene sono arse nè il sangue vi scorre
più . . . già nel corpo esaurito ecco la vita fini.

V zadnjič sije . . . zavija se solnce v blede senco in umira.

Že je črna noč nad teboj, črna noč, o Leon.

Sežgane so žile in kri ne teče več po njih.

Morte saetta lo strale; e velato di funebre panno
sotto la gelida sua pietra uno scheletro sta.

Smrt izstrelí svojo puščico in pod njeno ledeno skalo
stoji skelet, ogrnjen z mrtvaško obleko.

Tako je govoril o smrti stari pontifeks, ki se je zdel, da stoji že izza davnih let bel, prosojen in tresoč se v vestibulu neskončnosti. Vsi ljudje bi bili morali iti mimo njega, vsi bi bili morali videti večnega starčka, in onim, ki so ga videli, se je zdel Iddio del luogo.

Tam v vestibulu je sedel in polnil svoje proste ure s spevi, ki so bili bledi, trudni, resni in monotoni. Jezik, v katerem je pel, je bil jezik mrtvih, bil je mrtev. Snov njegovih poezij je bila smrt, ki jo je sedeč v veličastnem atriju čutil pihati neprenehoma skozi temna vrata. Toda bil je umrljiv tudi on in nekega dne ga ljudje niso več videli

na njegovem mestu. Bil je umrljiv in to je dobro vedel. Pel je pesmi samemu sebi. Pogosto se je stresel, slišoč ono neprestano šumenje in pihanje pri vratih. Ubogi starček! Tudi on je bil človek in imel je skupno z nami pred seboj ne le smrt, ampak tudi strah pred njo. S spevi je tolažil svojo bojazen.

L' anima . . . anela, arde di audare lassù
è quella la meta del lungo cammino
ne la elemeza sua Dio compiami i voti che fo.

— — — — —
E mi riceva ne cielo, regina del mondo Maria!

Duša koprni in gori, da gre tja gor. To je
cilj dolge poti. V svoji usmiljenosti naj Bog izpolni moje
želje! Naj me sprejme v nebo Marija, kraljica sveta!

Onemogli starček se je pred smrtjo pogosto obrnil do Device Matere. Prihajala je kot vizija v neizmerni atrij, kjer je stanoval osiveli varuh večnih ključev. In on se je obračal do nje v prošnjah, dolgih in ponižnih, kot so klici ostrašenega otroka, ki zdihuje v smrtni osamelosti.

»Mati! Ostani tu!« jo je prosil, »star sem, nimam več moči. Zapri mi oči tvoja roka usmiljena! Spodi ga stran, pahni v pekel demona! Odpri mi svoje roke, Devica!«

Tukaj Leon ni pontifeks, ki spiše in moli molitev, katero ponavlja za njim katoliški svet. Tu je Leon starček - človek. Je on Joahim Pecci in nihče drugi. »Languidus senex« sedi pred nami, ki omaguje pod težo let, ki moli in ihti žalostinko skupne bolesi. Globoko in svečano odmevajo ti izdih v srce: Bratje, smrt je, ali se je ne zavedate, mar je ne čutite? Ali ne slišite zdihovanja in jecljanja starega varuha neskočnonsti?

Rabá latinščine je Leonu naravna, neprisiljena, je za njegove odnošaje, njegovo sveto dostojanstvo edino primerna ne samo zato, ker je latinščina univerzalen, ampak zato, ker je mrtev jezik; ne toliko zato, ker je jezik Vatikana, temveč veliko bolj, ker je jezik molitev in obredov.

Njegova poezija je odkrita, čutna, spontana, torej več ali manj poezija. Ne maram in ne morem v njegovih poezijah iskati Leona; s te strani ga ne najdem, v njegovih izdihih in smehljajih, bojznih in slabostih, radostih in žalostih najdem človeka in majhnega pesnika Joahima Pecci.

* * *

Z Marijem sva odšla molče iz kavarne. Oba sva bila slabe volje. Povedal mi je samo, da je dobil telegram iz Tripolitaniije: »Brat Guido hudo zbolel«. Zdelo se mi je, da bo raje kaj hujšega, kajti telegrami iz Libije so vedno sila evfemistični. Drugi telegram, ki ga je dobil še isti večer, je potrdil mojo slutnjo. Marijev brat Guido je bil težko ranjen v nekem spopadu pri Bengasi in je umrl par ur po operaciji.

Hotel sem iti k Dantejevemu čtivu (lettura di Dante) v Or San Michele, a komaj se poslovim od Marija, srečam tik pred Por Sammaria futurista Tinellija.

Bil je silno dobre volje. Skoraj se je zahotelo tudi meni po njej. Neprijetno me je bilo razdražilo istega dne neko pismo iz domovine. Kadar je človeku prijazna tujina, ni treba, da joče po domu in svojih dragih. Če te tepe oče, pojdi k sosedu, dal ti bo kruha. Če te muči dekle z očitki, da ji premalo pišeš, da jo zanemarjaš, da jo celo varaš, in če vse to povrhu ni res, molči dalje, da se maščuješ za svoje muke.

Tinelli je bil naravnost razposajen. Nevoščljiv sem mu bil. Tako zbadljivo veselo je govoril, kakor bi bil potegnil honorar za prepisano novelo.

»Pusti me,« sem mu rekel, »danes te ne morem poslušati. Grem h konferenci. Tri četrt na šest je že.«

»H konferenci?« je vprašal Tinelli.

»Da,« sem odgovoril, »kaka nova misel ali teorija o Danteju bi tudi tebi ne škodovala.«

»Pojdi, pojdi, pasatistična duša!« je dejal.

»Le ogrevaj se za grobove in mrtvašnice, saj drugam itak ne spadaš, ti filolog ali kaj si že. Pojdiva raje na Viale dei Colli. Napraviva izprehod, boš dobro spal. Meni samemu se pa tudi ne ljubi. Imam rad družbo.«

»Zakaj pa ne greš s kakim futuristom?« sem ga vprašal malomarno.

»Eh, med nami so misli že itak jasne. Treba je, da jih zvedo tudi i buoni cittadini, in dokler nimamo svoje revije, vrši vsak zase svoj ustmen apostolat.«

Šla sva na Viale. Ni mi bil ljub ta izprehod, gnusila se mi je Tinellijeva veselost, njegov humor me je dolgočasil, kajti dobil sem bil pismo iz domovine. — Giovanni. (Dalje prihodnjič.)

Sestanek katoliških akademikov in starejšin se je vršil v soboto, dne 18. aprila t. l., v Ljubljani. Udeležilo se ga je okrog 40 oseb, med njimi akademika-predsednika Zvokelj in Prijatelj ter predsednik Leonove družbe dr. Gruden. Živahni razgovor je trajal skoraj 4 ure ter so se storili važni sklepi, ki uravnavajo delo za dijaštvo. Razpravljali smo o počitniških (socialnih) tečajih za visokošolce, abituriente in dijaške predavatelje, o analfabetskih tečajih, ki naj se vrše v narodno ogroženih pokrajinah, zlasti na Koroškem; določilo se je tudi stališče katoliškega izobraženstva do Slovenske Matice. Sklenili smo prirediti v začetku julija posebno enketo o gibanju, ki se pojavlja v »Jugoslaviji«, da zavzamemo stališče in organiziramo svoje dijaštvo. Istočasno naj bi se vršil tudi sestanek, na katerem se bo začrtal naš slovenski šolski program. Sestanek je bil potreben, sledili mu bodo drugi!

Vodstvo Slov. kat. akad. Starešinstva ima v nedeljo 10. maja 1914 popoldne ob 3. uri sejo na Bledu. Prostor se bo naznanil še po listih. Vabimo razen članov vodstva tudi druge starešine, da se udeleže sestanka, ker bo takrat prilika za razgovor o naših aktualnih vprašanjih. — Za odbor: Bogumil Remec, t. č. predsednik Slov. kat. akad. Starešinstva.

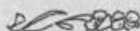
Tovarišem srednješolcem!

Človek ne najde, če ne išče; ne zna, če se ne uči. Šolske naloge pišemo radi reda, zato pišimo enkrat samostojne študije. Predlagam dvoje razmotrivanj o Finžgarju; Finžgar naj izve, kako izgleda v fotografiji mladih oči; mi sami pa to napišimo, kar čutimo.

»Dekla Ančka« in »Sama« kot dekleti, kot slovenski dekleti v naši dobi.

Finžgarjeve pisateljske vrline v »Dekli Ančki« in »Sami«.

Tiskati bom dal vse dobre študije v junijski številki nam v pouk, tovarišem v vzpodbudo. Lahko pa piše kdo tudi drugo študijo o Finžgarju! Zakaj pa ne? Narte Velikonja.

Jože V.

Spomin.

Pa sem srečal jih v urah večernih:
na prsih so rože cvetele
in veselja besede zvene
iz ust so prešernih.

In streslo me je do kosti
— ko bil pogledal bi smrti v oči,
tako strašni, čudni plameni
so umirali na dnu teh oči — — —

Rado Vesnin:

Kontrast.

Čez polje je šlo,
čez loge, čez gaj
kot črna pošast,
kot zmaj — — —

In polje je zaječalo,
zadrhtelo, mrlo — — —
Ovenelo, vztrepetalo
cvetje je v bolesi — — —

Čez pólje je šlo,
čez loge, čez gaj
kot črna pošast,
kot zmaj — — —

A v moji duši vlada
veselja kralj: Pomlad,
in jaz sem razigran
kot majev dan. —

Julij Dravin:

Rendez-vous.

V teh letih je res križ; dan na dan, hočem reči, ob vsaki priliki poslušati roganje urednikov in raznih drugih literarnih in neliterarnih korifej —! Bogve, ali bo kdaj drugače...?

Tako sem premišljeval grdega jesenskega dne na nekem obisku, ko sem bil za par trenutkov slučajno sam. Med mojim premišljevanjem je pel samovar gospe Mare svojo melodično popevko in, ko sem nehal premišljevati, je utihnil i — on.

In potem je bilo vse tiho krog mene, le drobne kapljice jesenskega dežja so nervozno odskakovale z velikih svetlih šip, skozi katere je silil v salon — brezizrazen mrak. V salonu je bilo toplo in prijetno kljub temu, da nisem te prijetnosti čutil ne jaz ne gospa Mara...

Gospa je servirala čaj, toda kmalu je utihnilo ropotanje čajnih čašic in majhnih žličic in potem je bilo zopet vse tiho kakor preje...

»Sumljivo molčeči ste danes, gospa,« sem se ojunal.

Videl sem, kako je lahna guba šla preko njenega čela in valovaje izginila v mraku njenih las.

»Ne, pravzaprav, ampak...«

»Vreme, kajne?!« segel sem ji v besedo. »Vem, da je vreme. Za čuteče, nekateri pravijo, da tudi za melanholične narave je tak zaspan dan, tako deževno vreme — skoraj hujše kakor najhujše razburjenje!«

Zasmejala se je kakor deklica v šestnajsti pomladi.

»Jaz da sem mehkočutna ali melanholična celo? — Gospod, tu se motite! Mislim, da sem že marsikje dokazala, da se me doslej še ni prijela ta bolezen modernega ženstva in da sem v svojem življenju že storila svojo dolžnost!«

Pokimal sem.

»Pardon, gospa! Nisem mislil tako. Utegne biti res, kar pravite. Jaz sem namreč mislil, da ljudje naše vrste, torej recimo v imenu božjem: boljši ljudje, torej mi boljši ljudje, ki imamo zmisel za lepoto, se nikakor ne moremo odtegniti vplivom narave, kakor tudi ne vplivom ožje okolice. Če se vse krog nas raduje, če vse raja in pleše, tedaj je težko ostati resen in morda celo čemeran —, in če potem tako kislo vreme — —«

»Mogoče, mogoče,« se je branila. »Seveda tudi to igra pri duševnem razpoloženju, gotovo, toda v principu... je vzrok vse nekaj drugega.«

Začuden sem dvignil glavo in se plaho ozrl po salonu. Moje oči so bile trudne. »Nekaj, nič drugega, nego to, — kar že čutim dva dolga dneva, — dva dolga dneva me moti in muči nemirna misel, — a dva dni in dve noči sem se tresel pred to mislijo!«

»In vendar, saj ste me posetili šele pred eno uro?!«

»Seveda, ko sem si bil popolnoma na — jasnem.«

»Ali ni bilo mogoče te misli — zatreči? Menim samo: zadržati?«

»Morda...«

»In kljub temu sem se, milostna, šele danes odzval povabilu...«

Neznana sila me je dvignila s fotelja in tisti hip sem bil kakor brez misli. »Oprostite, milostljiva, in mi tega ne štejte v zlo, ampak cele stvari ne razumem prav, vse mi je... vse... uganka...«

»Vi ste mladenič v — najboljših letih...«

»Moj Bog! — Saj ne mislim tako!« Nehote sem zamahnil po zraku in roka mi je nehote obstala na čelu. »Ampak, gospa Mara, imenujem se vaš prijatelj... — Čemu bi hoteli čakati, da bi — — — da bi bilo prepozno? Sicer pa...«

Segla mi je v besedo in me rešila iz zadrege: »Se razume, ampak kdo mi pove, bi li bilo to dobro, ali bi bilo kaj drugega bolje? Prijatelj, sedite, da se lažje razgovoriva. In — prosim, izvolite cigareto, Amneris so, vaša specialiteta — prosim!« Ponudila mi je finih Amneris in mi izvoljeno cigareto prižgala. »Gospodje rajši poslušajo, če kade vmes... Sicer pa vem, da niste kadilec, saj radi poslušate, kajne?...«

Pritrdil sem ji molče.

Cigareta je gorela. Gospa Mara se je naslonila v svojem fotelju daleč nazaj, njene oči pa so počivale na veliki svetilki nad mizo, kjer so se izgubljali fini oblaki moje cigarete — v mrak gospejnega salona. To je bilo le par trenutkov.

»Torej...« je vzdihnila globoko, kakor sicer ni imela navade... »Pred tremi dnevi je bilo. Kakor vedno, sem vstala jako zgodaj. Ko se spravim k zajtrku, najdem kopico novodošlih pisem. Pisma me topot niso prav nič zanimala, ker sem vedela že vnaprej, da so pisma povečini sama vabila, in segla sem najprej po časopisu...«

Pošalil sem se: »Kajne, gospa, osebne vesti, kajne? Če je v hiši hčerka osemnajstih let — —?« V resnici mi ni bilo za šalo.

»Zelo pametno in previdno. Ne ugovarjam. Utrujena sem bila, — minulo noč smo se dolgo zabavali, in od zabave do zabave misliti, ko še prva ni dobro končana, iz mnogih ozirov ni prijetno. — Zato sem pisma odložila na popoldne. — Ampak potem...«

»Torej...?« Vem, da sem bil preradoveden in morda smešen. Gospa Mara se je za trenotek obotavljala.

»... Med pismi, ki so ležala pred menoj, je bilo eno naslovljeno na Zoro.«

»Na Vašo gospodično hčerko?«

»Da. Po naslovu soditi, je pisala list trda moška roka!«

»Ah!« — Toliko, da sem pridržal besedo, v obraz mi je silila kri.

»Poznam več moških pisav, se razume, tudi — Vašo z mehкими potezami... ali to so bile trde, brezizrazne poteze in zaman sem ugibala. Kakor prejšnja leta, sem hotela tudi topot odpreti Zori namenjeno pismo...«

»Jaz na Vašem mestu bi bil to storil.«

»Pa čisto gotovo ne iz drugega nagiba, kakor iz gole radovednosti, kajne? Potem sem pomislila: Osemnajstletno dekle, ki si je pridobilo vso, za moderno ženo potrebno izobrazbo, dekle, ki je vzorno vzgojena in ni nikomur v izpotiko, — pač zasluži drugačnega ravnjanja. — Zora je po moji sodbi popoln človek, ki odgovarja najmodernejšim zahtevam, ima samostansko vzgojo! — In potem sem pomislila na sebe, na svojo mladost, kako je bilo z menoj —, saj nisem mogla brzdati svoje radovednosti... Ali pa imenujte to čednost kakor hočete! — Saj to je nemogoče! Pregledala sem list:

pozicijo znamke, poštni pečat, pisavo... List je bil oddan na pošto ponoči! Izkušala sem s pomočjo luči ujeti eno samo besedico, samo ime, vsaj ime... In res, eno samo besedico sem mogla razbrati iz vsebine...!»

»Vendar eno besedico?«

»Da! Z nerodno debelimi črkami je bilo pisano in debelo podčrtano: torek!«

»To je vendar danes.«

»Seveda, danes. Glejte, prijatelj, kakor resnično je danes torek, tako trdno sem prepričana...«

Gospa Mara ni govorila naprej. Z ostrim, nepremičnim pogledom je zahtevala od mene, da izgovorim drugi del pričetege stavka. Molčal sem in morda jo je to razjarilo. Z razdraženim tonom je nadaljevala:

»Zora ima danes — rendez-vous! Prosim Vas, da mi ne ugovarjate. Ne vem sicer, je-li to njen prvi ali bogvekoliki sestanek, ampak to vem sigurno, da se s piscem imenovanega lista snideta gotovo danes! O tem ni dvoma! — —«

»Ampak, gospa Mara, morda ni tako, saj vendar...«

»Prosim, da mi ne ugovarjate! Naj govorim naprej! Dala sem ji pismo. Prečitela ga je in dejala malomarno: Iz zavoda. Inače je vedela toliko in toliko povedati iz vsebine pisem, a topot samo: iz zavoda. Molčala sem, ker nisem hotela spraviti otroka v zadrego, iz katere bi se izkušala izkopati z lažjo. — In, moj dragi, kar se začne z lažjo, se navadno konča morda s hujšim zlom, nego je laž... Ampak opazovala sem jo s podvojeno pazljivostjo. Opazila sem marsikaj, kar je izdajalo preobrat v Zorini notranjosti. Celo to sem opazila, kako skrbno študira adrese, kadar vzame iz nabiralnika došlo pošto. Kadar sem po obedu malce zadremala, je pohitela k oknu in se zagledala v daljo, kakor da nekoga pričakuje... In danes opoldne, ko sem predlagala obisk pri sodnikovich, se je zgodilo, da je prvič v svojem življenju ugovarjala mojemu predlogu s pretvezo, da ne utegne, da mora — k prijateljici... In, moj dragi, ali je treba potem še pomislekov?!«

»Hm, seveda... Bogve, zakaj bi že to moral biti dokaz? Čisto trdno to ne more držati!«

»Ja, moj Bog, kakšnih dokazov pa še želite?«

»Milostljiva bi morda vprašali pri njeni prijateljici...?«

»Seveda, seveda... Oprostite! Mladina ima čudne nazore o tem. Čudim se le, da ne morete zatajiti svojega otroško-naivnega srca, oprostite! — Duhoviti pisatelji torej niste izvzeti... Ne, tega ne storim! Meni popolnoma zadostuje to, kar sem sama kot mati doznala, o vsem drugem se boste prepričali sami, ko pride semkaj — —«

Pošalil sem se: »Zakaj semkaj? — Domov vendar, saj tu je Vaše stanovanje, ne? Ali se mi pa sanja?«

»Zares, čudno ste danes razpoloženi, prijatelj. Kaj Vam je vendar? Komaj sva začela govoriti, se nisva razumela in sedaj lovite besede. Ali ste tako hudomušni? — Zares čudno! Torej Zora pride vsak čas domov.«

»Dovolite, koliko časa pa je gospodična Zora že odsotna?«

»Dobri dve uri... Obljubila pa mi je sigurno, da bo pred sedmo uro že doma.«

Udaril sem se po kolenih, mehanično, ne vem zakaj, in sem zinil:

»Torej gospodična Zora bo vsak čas tukaj, — ne? Sicer pa, kakor se mi zdi, cela stvar ni tako nevarna kakor se Vam zdi, mi-lostljiva. — Moj Bog, to je vendar mladost, bi rekel. — Veste, gospa, oprostite! Ne govorim zato tako, ker sem sam mlad, ampak zato, ker ste tudi Vi bili enkrat mladi, ne...? Pravzaprav je še sedaj tuintam v Vas mladostno razpoloženje... Veste, to je košček roman-tike, in za tem koščkom romantike hrepenimo mladi in navsezadnje se smeta vendar dva človeka, dva mlada človeka, kje na samem nemoteno razgovoriti, približati... ne? In tako čednostno vzgojeno dekle, kakor vaša Zora...« Govoriti sem hotel zbadajoče, pa se mi je zdelo, da jočem, in zato sem umolknil.

Gospa Mara se je pri teh besedah čudovito razljutila, kakor da noče vedeti, da govorim, kakor ona hoče: (Dalje prih.)

Luce Dobravec:

Jaz.

Moje srce
je širno polje;
pa kako bi ga razoral
in kako bi vanj nad nasejal,
ko nikdar v njem zima ne mine,
ko solnce pomladno nikdar vanj ne sine.

Jože V.

Starec.

V dalji čez plan fantje zapeli so, v dalji zavriskali fantje veseli so v tihi večer.	Vrisk, spev utihnil je — starec zavzdihnil je, kot da je čul pesem veselo, ki jo je pela njegova mladost. —
--	--

Julij Dravin:

V božji naravi.

Tik ob bregu Drave se vije pešpot, ob pešpoti pa šumljajo in brzijo bistri studenčki, pozdravljajoč mimohiteče: Mir z Vami!...

Na tisti poti je bezgov grm in ondi si je izbral kraljiček, tista drobna stvarca, s svojo družico — bivališče. —

To je zaupanje!

Bezgov grm je še čisto gol, brez listja... samo golo, življenja-željno vejevje štrli v pomladni svet — in par popkov, prav kakor pestrozeleni svileni solnčnik brez zelene svile...

Prav od blizu sem videl gnezdece... Kakor polkrogla, stisnjena k tlom, je to gnezdo, zgrajeno na novo, skrbno, z ljubeznijo... Pri-poveduje ti, da je prvo gnezdece in s trdom spleteno.

Nekega jutra sem šel tam mimo in sem pogledal v gnezdice: Videl sem ga, drobnega kraljička, kako se je stiskal na dno gnezdeca, da bi se skrtil mojim očem... postal je plah in je trepetal komaj vidno...

»Ne, saj gre mimo...! Saj me ni videl, ni me videl...!«

Kako ganljivo zaupanje...

Da, zaupanje do vej in vejic bezgovega grma, do trnja tam okrog bezga, ki čuva njegovo gnezdece... do matere zemlje, do narave, ki bo v par dneh pozvala iz popkov mlado brstje, listje, da bo varnejše bivališče.

Zaupaj mar v človeka?

Ne vem!

Jože V.

V spoznanju.

V trenutkih veselja prelestne so sanje
naše duše zasanjale
in svetlim, blestečim zvezdam so se
naše misli priklanjale.

A prihrul je vihar iz daljin, iz temin
s svojo divjo močjo
in ugasnil je zvezdam čarobni njih svit
in razrušil vse lepo nebo. —

In spoznali takrat razočarani
vseh divnih sanj smo prelest
in začutili takrat smo do dna srca,
kaj je najhujša boleost — — —

Listnica uredništva

Corrige na str. 98. v notici »Češko katoliško dijaštvo«:

2. vrsta mesto Ustredi Ustredi.

3. vrsta mesto češko-slovanskega češko-slovaškega.

4. in 8. vrsta Socialná združení Socialná združení.

Stran 145., v. 13., od spodaj mesto »krščanski kulturi« »iz krščanske kulture«.

Članek: Wiener akademischer Monistenbund v zadnji »Zori« bi moral priti pod Kulturna vprašanja in ne — kot pomotoma — pod Glasnik.

Listnica upravnštva

Danes prilagamo vsem p. n. naročnikom vdrugič položnice za vljudno prošnjo, da se poslužijo istih tisti p. n. naročniki, kateri še niso naročnine poravnali. Oni pa, kateri so naročnino za tekoče leto že poravnali, naj obdrže položnice za prihodnje leto!

